

56 JAAR VERANDERENDE ZORG

VAN ARKEL INSTITUUT

Inhoudsopgave

Voorwoord		4
Hoofdstuk 1	De Nederlandse samenleving tussen 1946 en 1959	5
Hoofdstuk 2	Het prille begin: van aankoop tot opening	7
Hoofdstuk 3	De zorginhoudelijke opvattingen	9
Hoofdstuk 4	Oranje boven!	12
Hoofdstuk 5	Het financieel beheer	13
Hoofdstuk 6	Statistische informatie over de bewoners	14
Hoofdstuk 7	1947 – 1950: pionieren en ontwikkelen	16
Hoofdstuk 8	1951 – 1955: groei naar volwassenheid	19
Hoofdstuk 9	1956 – 1959: volwassen	22
Hoofdstuk 10	“Je deed ook best stomme dingen”	25
Hoofdstuk 11	Een knappe prestatie	27
Hoofdstuk 12	Een periode van stabiliteit: 1960 - 1969	28
Hoofdstuk 13	1970 - 1979: verantwoord doorstromen	36
Hoofdstuk 14	1980 – 1989: onzekerheid én daadkracht	41
Hoofdstuk 15	1990 – 2002: naar het einde van de zelfstandigheid	46
Verantwoording		57
Interviews		59

Voorwoord

Kort na de Tweede Wereldoorlog opent het Van Arkel Instituut, zorginstelling voor ‘geesteszwakke jongeren’. Het instituut wordt gevestigd in een handvol vervallen en leegstaande gebouwen aan de Hellingweg in Soest. Op 18 maart 1948 opent het instituut officieel de deuren. Haar BLO-school gaat al per 1 oktober 1947 van start. Voor die tijd is het een bijzonder zorgconcept.

In tien jaar tijd groeit het instituut uit tot een volwaardige zorg- en onderwijsinstelling met plaats voor 130 jeugdige bewoners. De decennia erna zijn boeiend, totdat in 2002 een einde komt aan de zelfstandigheid van het Van Arkel Instituut. In deze periode is de zorg en ondersteuning aan met een verstandelijke beperking ingrijpend verbeterd. Dit boek schetst dit op treffende wijze. Dit is dus véél meer dan een boek over een instituut. Het is vooral ook een geschiedschrijving van de zorg in Nederland. En de grote stappen die we daarin hebben gemaakt.

Wat mij vooral treft is de grote toewijding van iedereen die was verbonden aan het instituut. De toewijding aan de kinderen die waren toevertrouwd aan hun zorg. Bewonderingswaardig hoe zij dit deden, vaak met beperkte middelen. Maar vroeger was natuurlijk niet alles beter. De Nederlandse samenleving is in enkele decennia enorm veranderd. En datzelfde geldt voor het functioneren van onze zorginstellingen. De professionaliteit van de zorg nam sterk toe, net als de kennis over mensen met een verstandelijke beperking. Al die ontwikkelingen sijpelen door in dit boek.

Mijn grote dank gaat uit naar Wout Visser. Vele uren bracht hij door in de archieven. En het moet een monnikenwerk zijn geweest om al die losse documenten samen te voegen tot één helder en logisch geheel. Wát een klus. Ik ben hem er dankbaar voor. Veel dank ook aan de talrijke oud-medewerkers die graag hun herinneringen deelden. Die zijn heel waardevol en geven een goed beeld van het dagelijkse reilen en zeilen in het Van Arkel Instituut.

Afijn, u leest het allemaal terug in dit boek. Veel leesplezier!

Roland Stavorinus

De Nederlandse samenleving tussen 1946 en 1959

Het Van Arkel Instituut wordt opgericht in een roerige tijd. De Tweede Wereldoorlog is voorbij, Nederlands-Indië wordt onafhankelijk en de verzuiling is nog intact. En over tal van maatschappelijke onderwerpen wordt heel anders gedacht dan nu. Een beeld van de Nederlandse samenleving van 1946 tot 1959:

Sporen van de Tweede Wereldoorlog

1946. Bruggen, haveninstallaties, fabrieken en spoorwagematerieel zijn door het oorlogsgeweld verwoest, verdwenen of ernstig beschadigd. De centra van Rotterdam, Arnhem en Nijmegen zijn vrijwel met de grond gelijk gemaakt. Bovendien vallen de inkomsten uit de voormalige kolonie Nederlands-Indië (het tegenwoordige Indonesië) weg. En er ontstaat een geboortegolf, wat hoge kosten met zich meebrengt voor onder meer kinderopvang en schoolgebouwen.

Nederland moet dus grondig worden opgebouwd. Deels met geld uit het Marshallplan, een Amerikaanse ontwikkelingshulp voor landen die in de Tweede Wereldoorlog ernstig hebben geleden. Maar ‘we’ moeten het vooral zelf doen. Met lang en hard werken, voor een bescheiden salaris. Pas na 1960 komt er meer luxe en welvaart, zoals een eigen auto.

De verzuiling

De Nederlandse samenleving is verzuild en ruwweg opgedeeld in vier gemeenschappen: een rooms-katholieke, een protestants-christelijke, een vrijzinnig-liberale en een socialistische. Contacten over en weer worden ontmoedigd, door familie en kerk. Het Van Arkel Instituut behoort tot de protestant-christelijke zuil en volgt de gereformeerde geloofsovertuiging.

Vrijtijdsbesteding

Telefoon en televisie zijn schaars. Voor het nieuws is de Nederlander aangewezen op kranten en radio. Feuilletons, kruiswoordpuzzels en hoorspelen geven ontspanning. Net als ganzenborden, handwerken, sporten, wandelen, muziek maken en gezamenlijk zingen. Het familie- en groepsverband staat hoog in het vaandel.

De positie van de vrouw

De positie van de vrouw is duidelijk: huwelijk en gezin. Een wettig en kerkelijk huwelijk, want andere samenlevingsvormen worden niet geaccepteerd. Echtscheiding is een maatschappelijke schande, en vaak ook onbetaalbaar. Vele partners blijven tegen wil en dank bij elkaar. Na het trouwen verliest een vrouw in de regel haar baan. Pas vanaf 1956 mag een getrouwde vrouw volgens de wet zelfstandig tekenen voor bijvoorbeeld de aankoop van een wasmachine.

Seksualiteit

De anticonceptiepil wordt pas in 1960 uitgevonden. En tot die tijd zijn andere voorbehoedsmiddelen niet legaal verkrijgbaar. Om ongewenste zwangerschappen te voorkomen, worden jongens en meisjes zoveel mogelijk van elkaar gescheiden. Bij gezamenlijke activiteiten is ter controle steeds een volwassene aanwezig.

De opvoeding

In de jaren veertig en vijftig is het slaan van kinderen gemeengoed in de opvoeding. Gehoorzaamt een kind na één mondelinge waarschuwing niet, dan geldt het 'wie niet horen wil moet maar voelen'. Van een enkele tik tegen het hoofd tot meerdere klappen op de blote billen. Ook het slaan van wat met in die tijd 'geesteszwakke' en 'gedragsgestoorde' kinderen noemde, is ongetwijfeld eerder regel dan uitzondering. In 2012 onderzoekt het Openbaar Ministerie 37 verdachte sterfgevallen tussen 1952 en 1954. Het gaat om jongens uit een rooms-katholiek Instituut in Heel. Omdat de vermoedelijke dader (een ongediplomeerde broeder) en de verantwoordelijke arts beiden zijn overleden, wordt dit onderzoek stopgezet.

Hoofdstuk 2

Het prille begin: van aankoop tot opening

Op 4 februari 1946 schrijft de 'Vereeniging tot Opvoeding en Verpleging van Idioten en Achterlijke Kinderen'* een brief aan de Inspecteur van het Buitengewoon Lager Onderwijs (BLO) te Utrecht. In deze brief spreekt de vereniging over een in beginsel verkregen toestemming om een BLO-school te beginnen voor 60 leerlingen.

Het blijft niet bij woorden. In 1946 vestigt het Van Arkel Instituut zich aan de Hellingweg te Soest, op de plaats van de voormalige Gerharda Sebilla Verhoseven Stichting. Het terrein wordt in vier fasen aangekocht, tussen 24 oktober 1946 en 26 augustus 1948.

In povere staat

Het aangekochte terrein (fase 1) is 2,168 hectare groot, zo blijkt uit de inventarisatie en planning van 7 juni 1946. Op het terrein staan een hoofd-/administratiegebouw, twee identieke paviljoens en een fietsenbergplaats. De bouwkundige staat is pover. De gebouwen waren in 1939 verlaten en deden vanaf september 1944 dienst als noodhospitaal. Tot juli 1945 waren er Canadese soldaten gelegerd. Het omliggende terrein moet worden geëgaliseerd om een tuin te kunnen aanleggen.

De plannen

In het hoofdgebouw (1.400 m³) komt slaapruijnte voor 8 jongens (leerlingen). Ook komen hier de woning van de directeur (tevens schoolhoofd), de eetkamer voor inwonend personeel, het kantoor, de centrale badkamer en een woonruimte voor drie huishoudelijke krachten. Een secretaresse en de tuinman/klusjesman wonen bij voorkeur extern, zo lezen we.

De twee paviljoens zijn 1.800 m³ groot en hebben kleine slaapzalen. Er komt een paviljoen voor 26 meisjes en een paviljoen voor 26 jongens. Voor elk paviljoen staan een inwonende onderwijzeres (tevens paviljoenhoofd) en twee of drie inwonende zusters gepland. In beide paviljoens bevinden zich ook de leslokalen, een dokterskamer en een ziekenzaaltje.

De fietsenbergplaats blijkt zo groot (150 m³), dat wordt besloten deze om te toveren tot handenarbeidlokaal annex gymnastiekzaal.

Reparatie en inrichting

Directeur Beishuizen toont bij de reparatie en inrichting van gebouwen en terrein een grote ijver en vindingrijkheid. Om met het schaars aanwezige geld een maximaal resultaat te behalen, rekent hij alle grote en kleine plannen steeds vooraf zorgvuldig door.

Het Van Arkel Instituut wordt op 18 maart 1948 officieel geopend. De BLO-school gaat al per 1 oktober 1947 van start.

**In 1956 wordt de naam gewijzigd in: 'Vereniging tot opvoeding en verpleging van geesteszwakke kinderen'. Hieronder vallen naast het Van Arkel Instituut ook de stichtingen-instellingen 's Heeren Loo Lozenoord in Ermelo, Groot-Emaus in Ermelo, dr. Mr. Willem van den Bergh-stichting in Noordwijk, Groot Schuylenburg in Apeldoorn en de Gemzensprong in Rotterdam. De vereniging is gevestigd in Amersfoort.*

Het Van Arkel Instituut is vernoemd naar dominee R.E. van Arkel (1885 – 1943), die zich met name inzette voor jeugdigen. Hij is van 1913 tot 1921 predikant in Soest, en heeft tot zijn dood vijftig jaar zitting in het bestuur van 's Heeren Loo. De heer drs. A.J. Timmers (in een later periode adjunct-directeur) omschrijft dominee Van Arkel als *'een gevoelig, bescheiden mens, die veel waarde hechtte aan beschaving in de omgeving; als een man die niet wilde kwetsen en daardoor nogal eens besluiteloos overkwam.'* Van Arkel is een begaafd prediker, die volle kerken trekt. Ook is hij ongehuwd, en geniet om die reden belangstelling van de dames uit zijn omgeving.

Hoofdstuk 3

De zorginhoudelijke opvattingen

Met het geïntegreerde aanbod van wonen, onderwijs en vrijetijdsbesteding, in één verband en op één locatie onderscheidt het Van Arkel Instituut zich. Die combinatie is voor die tijd vrijwel zeker bijzonder. Welke zorginhoudelijke opvattingen (de zorgvisie) hield het Instituut er in het prille begin op na? Diepgravend onderzoek levert het volgende beeld op. Duidelijk is dat de zorginhoudelijke opvattingen verder gaan dan de algemeen geformuleerde doelstelling uit de statuten van de Vereniging.

1818: het 'Menschlievend Besluit'

In 1818 vaardigt koning Willem I zijn 'Menschlievend Besluit' uit. Deze wetgeving stuurt de 'krankzinnigenzorg' in de richting van genezen. In die tijd beschouwt men 'zwakzinnigheid' als een ziekte. Pas in de 20ste eeuw komt men hierop terug. Ook duurt het enige tijd voordat er onderscheid wordt gemaakt tussen psychisch zieken en verstandelijk gehandicapten.

1891: oprichting 's Heeren Loo

In 1891 wordt de voorloper van 's Heeren Loo opgericht, met als stuwende pionier dr. mr. Willem van den Bergh, dominee te Voorthuizen. Hij wees zijn kerk op de plicht om 'zwakzinnigen' te verzorgen: *'De Kerk, de Diaconie, die hare ellendigen niet verzorgde, was er in zijn oog ongelukkiger aan toe dan die ellendigen zelf'*, zo vermeldde het eerste jaarverslag van de nieuwe zorginstelling.

Gereformeerde Kerk positief

Terug naar het Van Arkel Instituut. Directeur T.H. Beishuizen meldt in januari 1948 dat de Gereformeerde Kerk te Soestdijk zich *'zeer welwillend'* opstelt tegenover het nieuwe Van Arkel Instituut. En dat ze in haar kerkgebouw vier banken reserveert voor de jeugdige bewoners.

Bijzonder voor die tijd

Over de zorginhoudelijke opvatting uit die tijd is niet veel bekend. Niet zo vreemd, want in 1948 is er weinig tijd om hierover te filosoferen. Alle bestuurlijke aandacht gaat uit naar de alledaagse praktische zorg voor het nieuwe Instituut en zijn bewoners. Het geld is schaars. Toch zijn er aanwijzingen dat het

Van Arkel Instituut in die tijd bijzonder wordt gevonden.

Een receptieboek uit 1948-1955 onthult onder meer belangstelling van het landelijke dagblad Trouw, het Ministerie van Onderwijs en Pro Juventute (Jeugdzorg) uit Alkmaar. Belangstelling is er ook uit Zuid-Afrika (2x), Noorwegen (2x), Engeland, Zwitserland, Israël en Denemarken.

Een andere aanwijzing is, dat het Instituut kinderen aantrekt vanuit grote delen van Nederland. Alleen het overwegend rooms/katholieke zuid-Nederland blijft ondervetegenwoordigd. Een directeursbrief van 27 november 1950 vermeldt dat het Instituut een wachtlijst heeft van circa 30 kinderen, waarbij *'veel gevallen van dringende aard zijn.'* Ook deze aanzienlijke wachtlijst getuigt van waardering voor het Van Arkel Instituut.

Het individuele belang van het kind

In een brief van 27 november 1950 benadrukt directeur T.H. Beishuizen het individuele belang van het kind: *'Ieder kind heeft behoefte aan een eigen hoekje, aan een eigen ruimte waar het niet gestoord wordt en waar het zijn spulletjes kan vergaren en op zichzelf kan zijn.'*

In het verlengde hiervan moet de BLO-school van het Instituut *'ieder kind optimaal geven wat het nodig heeft, en het daardoor beter tot zijn recht laten komen.'*

In het Jaarverslag 1956 staat dat het Instituut is *'... bestemd voor particuliere kinderen, die op grond van hun debiliteit en daaruit vaak voortkomende opvoedings- en karaktermoeilijkheden tijdelijk buiten het gezin hun onderwijs en opvoeding moeten ontvangen.'*

Invoering van de leerplicht en de BLO

Volgens drs. A.J. Timmers, in een latere periode adjunct-directeur, vloeide het Bijzonder Laag Onderwijs (BLO) voort uit de in 1901 ingevoerde leerplicht. Hij vertelt dit tijdens in redevoering ter gelegenheid van het veertigjarige jubileum van het Van Arkel Instituut in 1987. De leerplichtwet verplichtte de overheid namelijk om ook aandacht te schenken aan minderbegaafde kinderen. Timmers noemt ook andere invloeden, zoals de zich in de 20e eeuw ontwikkelende kinderbescherming en het opbloeien van de sociale wetenschappen. Het resultaat verwoordt hij als volgt: *'omdat wij ons richten op de hele leefwereld van het kind en niet op een onderdeel, een tekort, wordt het wonen, het leven in zoveel mogelijk natuurlijke verbanden ondergebracht.'*

“We zijn tamelijk uniek in Nederland”

Zoals gezegd, de combinatie van wonen, onderwijs en vrijetijdsbesteding in één verband en op één locatie was voor die tijd waarschijnlijk bijzonder. Dat wordt in 1997 min of meer bevestigd door de toenmalige locatiemanager Guus Kramer: *“We zijn tamelijk uniek in Nederland.”* Overigens verwierp de Nederlandse regering het concept in 1980, met als argument dat het de bewoners eerder van de samenleving vervreemdt dan dat ze integreren.

“Gelukkig heb ik dat op het Van Arkel Instituut nooit meegemaakt”

Zijn er aanwijzingen dat in het Van Arkel Instituut lichamelijk geweld werd toegepast? Waardevol is een interview met een bewoonster die van 1949 tot 1959 verbleef in het Van Arkel Instituut. Deze bewoonster – laten we haar Anna noemen – stroomde op haar 11e in. Ze komt in het interview (zie hoofdstuk 10) over als een energieke en ondernemende jongedame. Anna woonde tot haar elfde in een

andere zorginstelling, tot ze daar werd weggehaald door haar moeder. *'Ik woonde daar tijdens de Tweede Wereldoorlog en werd er mishandeld: onder stromend koud water gehouden, mijn vel werd omgedraaid, en ik werd bont en blauw geschopt en geslagen. Gelukkig heb ik dit op het Van Arkel Instituut nooit meegemaakt.'*

Anna's opmerking is veelzeggend. Er is namelijk geen enkele aanwijzing dat medewerkers van het Van Arkel Instituut lichamelijk geweld toepasten op de jeugdige bewoners. Ook daarmee onderscheidde het Instituut zich van andere jeugdzorginstellingen uit die tijd.

Hoofdstuk 4

Oranje boven!

Het Van Arkel Instituut lag op steenworp afstand van Paleis Soestdijk. Door de jaren heen onderhield het goede banden met de residentie van de toenmalige koningin Juliana. Die band beperkte zich niet tot verplichte wandelingen langs het paleis of over het Koninklijk Domein.

Deelname aan het defilé

Koningin Juliana vier haar verjaardag op 30 april jaarlijks met een defilé op Paleis Soestdijk. De hele koninklijke familie stond dan op de trappen van de hoofdingang van het paleis, terwijl zij de voorbijtrekkende stoet mensen begroette. Ook de bewoners van Het van Arkel Instituut nemen deel aan dit defilé.

Twee kisten ananas

In 1948 doet koningin Juliana twee kisten ananas cadeau aan het Instituut. Met recht een vorstelijk geschenk, want in die tijd was ananas in Nederland een zeldzame delicatessen. De kinderen van het Instituut bedanken de koningin in een zelfgetekend briefje.

16 kilo krentenmik

Op 1 mei 1956 staat de particuliere secretaresse van de koningin bij het Instituut op de stoep. Of het Van Arkel Instituut belangstelling heeft voor een zestien kilo wegende krentenmik, die Koningin Juliana op haar verjaardag aangeboden had gekregen. Ook dit geschenk wordt 'gaarne & dankbaar' aanvaard.

November 1974: opening van De Kwikstaart'

Ook in november 1974 laat koningin Juliana van zich horen, bij de officiële opening van het eigentijdse schoolgebouw 'De Kwikstaart', op het terrein van het Van Arkel Instituut. Hiermee gaat na 28 jaar een vurige wens in vervulling: een volwaardige onderwijs-accommodatie.

Hoofdstuk 5

Het financieel beheer

Het Van Arkel Instituut gaat verantwoord met zijn geld om. Er wordt in de regel nooit méér geld uitgegeven dan dat er binnenkomt.

Als dat een enkele keer wel gebeurt, werkt het Instituut deze overschrijding in de daaropvolgende jaren weer weg. Zo blijft in januari 1947, als het Instituut wordt opgebouwd, een bepaalde subsidiebetaling uit. Daarom wordt voorgesteld 'dat vanaf 1 oktober - 1 december 1947 het personeel geen aanspraak op pensioen kan doen gelden.' Of deze maatregel inderdaad wordt uitgevoerd, blijft helaas onduidelijk.

Kosten voor de baten

Wanneer het Instituut te veel geld uitgeeft, komt dat meestal omdat bij uitbreiding van het aantal plaatsen de kosten nu eenmaal voor de baten uitgaan. En het Van Arkel Instituut breidt tussen 1947 en 1959 flink uit: stapsgewijs van 60 naar 130 jongeren. Daarnaast geeft het Instituut incidenteel te veel geld uit vanwege gestegen voedselprijzen en de hoge verwarmingskosten in een strenge winter.

Stijging van inkomsten

Tussen 1947 en 1959 stijgen de inkomsten gestaag met het groeiend aantal plaatsen mee. Het verloop van deze inkomsten, uitgedrukt in duizenden gulden:

- 1949: 119,10
- 1950: 154,30
- 1953: 182,4
- 1954: 214,30
- 1955: 267
- 1956: 289,40

Bronnen van inkomsten

Tegenwoordig wordt de zorg gefinancierd vanuit onder meer de Wet langdurige zorg (Wlz) en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Een dergelijke centrale zorgfinanciering bestaat in de jaren veertig en vijftig nog niet. Het Instituut ontvangt zijn inkomsten hoofdzakelijk van gemeentelijke sociale diensten. En in mindere mate van liefdadigheidsorganisaties en welgestelde particulieren. De BLO-school wordt medegefinancierd door de Gemeente Soest. Voor voogdijkinderen komt er geld van het Ministerie van Justitie. Het Instituut benut elke mogelijkheid om subsidie te krijgen.

Hoofdstuk 6

Statistische informatie over de bewoners

Het archief van 's Heeren Loo bevat een handgeschreven registratie van de nieuw ingestroomde bewoners van het Van Arkel Instituut. Per bewoner zijn gegevens vastgelegd met naam, laatste woonplaats, godsdienst, opname- en ontslagdatum, 'voogdij' of 'vrij', en 'verpleegd voor rekening van'. Om privacyredenen wordt de informatie anoniem verwerkt.

De registratie beslaat de periode van september 1950 tot en met oktober 1984. Er is geen registratie van 1947 tot en met augustus 1950. Bovendien blijkt dat er van september 1950 tot en met december 1958 slechts 19 bewoners zijn ingestroomd. Dit aantal rijmt niet met de voortdurend goede tot volledige bezetting van het Instituut, die in die periode steeg van circa 80 tot 130. Conclusie: de registratie over de periode van 1946 tot 1959 moet onvolledig zijn.

Pas vanaf 1959 is het register stabiel en betrouwbaar. Daarom is gekozen voor een 'next best'-oplossing: een statistische uitwerking van de instroom van 1959 tot en met 1968.

Instroom van nieuwe bewoners.

De instroom van nieuwe bewoners verdubbelt in de periode van 1959 tot 1968 gestaag: van circa 11 naar circa 22 per jaar. Dit komt deels omdat de gemiddeld verblijfsduur steeds korter werd: van ruim tien jaar voor de instroom uit 1959 tot ruim zes jaar voor die uit 1968. De langste verblijfsduur uit de instroom van de periode 1959 - 1968 bedroeg 15 jaar en 7 maanden. Voor zover we konden nagaan, was dit geen bewuste politiek.

De gemiddelde leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de ingestroomde bewoners blijft tussen 1959 en 1968 stabiel, en varieerde van 9 tot en met 12 jaar.

Instroom verdeeld naar geldschieter

Gemeenten: 58%

Justitie en voogdijverenigingen 36%*

Particulieren: 6%

*Het is aannemelijk dat de categorie 'Justitie en voogdijverenigingen' een substantieel aantal bewoners bevatte die uit de ouderlijke macht waren ontzet.

De religie van alle instromende bewoners

Nederlands-hervormd: 43%

Geen godsdienst: 19%

Gereformeerd: 17%

Onbekend: 17%

Rooms-katholiek: 3%

Overig protestants: 1%

Verdeling naar godsdienst, zonder categorie 'Justitie en voogdijverenigingen'

Hier komt het protestant-christelijke accent duidelijker naar voren:

Nederlands-hervormd: 46%

Gereformeerd: 22%

Geen godsdienst: 20%

Onbekend: 9%

Rooms-katholiek: 2%

Overig Protestant: 1%

De geografische afkomst

Slechts 28% van de bewoners kwam uit Soest en wijde omgeving, en 16% kwam uit Den Haag. Daarbuiten was er een wijde spreiding in het Nederland van boven de grote rivieren; het overwegend rooms-katholieke zuid-Nederland was sterk ondervertegenwoordigd. Hoewel het register anders doet vermoeden, bestonden bij diverse bewoners aanwijzingen voor een afkomst uit Indonesië, dat tot en met 1949 een Nederlandse kolonie was. Of uit Suriname, dat destijds ook tot het Koninkrijk der Nederlanden behoorde. Van twee bewoners, beide uit de categorie 'Justitie en voogdijverenigingen', was de geografische afkomst onbekend.

Hoofdstuk 7

1947 – 1950: pionieren en ontwikkelen

De periode 1947 - 1950 was voor het nieuwe Van Arkel Instituut een pionierstijd. Het was een tijd van improviseren, behelpen en uitbouwen. Beetje bij beetje kreeg de zorg- en onderwijsorganisatie gestalte. Een chronologisch overzicht, gebaseerd op notulen van de bestuursvergaderingen:

Februari 1947: toestemming voor plaatsing voogdijkinderen

De Vereniging vraagt toestemming aan het Ministerie van Justitie om voogdijkinderen in het Instituut te plaatsen. Hiermee hoopt zij de instroom van nieuwe kinderen te kunnen vergroten.

Augustus 1947: afwijzing juridische voogdij

Het Instituut wijst een verzoek af om de juridische voogdij over haar jonge cliënten op zich te nemen. Het argument: de wettelijke voogdij loopt door tot het 21ste jaar terwijl een Van Arkel-bewoner maximaal tot de 18e jaar op het Instituut kan blijven.

Oktober 1947: vaststelling van de verpleegprijs

De verpleegprijs wordt vastgesteld op 1.200 gulden per jaar, per bewoner. Met daarbij de opmerking: *‘de totale kosten zullen uitwijzen dat het niet teveel gevraagd is. Hierdoor zal tevens in de hand worden gewerkt, dat het Instituut een inrichting zal blijven speciaal voor particuliere kinderen.’*

Januari 1948: inzet van externe psycholoog/psychiater

De directie besluit om *‘in voorkomende gevallen’* een externe psycholoog/psychiater te raadplegen.

Juni 1948: bijna volledige bezetting

Van de 60 plaatsen zijn in juni 1948 al 50 bezet. Daarom ziet het bestuur ervan af om pupillen over te plaatsen van Groot-Emaus naar het Van Arkel Instituut.

Medio 1948: medische controles door consultatiebureau

Het consultatiebureau te Amersfoort is bereid om het personeel en de cliënten van het Instituut medisch te controleren. Daarbij worden ook de longen ‘doorgelicht’ op tbc. Het bureau doet dit tegen een vrijwillige bijdrage.

Medio 1948: afwijzing plaatsing kind met psychopathische inslag

De directie stelt voor om een verzoek van de Vereniging ‘Kinderzorg’ uit Leeuwarden af te wijzen. Het gaat om de plaatsing van een kind met een sterk psychopathische inslag. De reden? Het Arkel Instituut mikt op *‘debiele jongens en meisjes van wie redelijkerwijs verwacht kan worden dat zij na een periode van (her)opvoeding en aangepast onderwijs weer kunnen terugkeren in hun eigen milieu.’*

September 1948: maatregelen tegen tocht en kou

De directie besteedt uitgebreid aandacht aan het tochten binnen de gebouwen. Want: *‘De vorige winter waren in de korte koude periode van eind februari de schoollokalen en verdere vertrekken ... niet op temperatuur te krijgen.’* Ook moest er verwarming in de centrale keuken komen, en bleken de waterleidingbuizen in de bijkeuken gemakkelijk te bevriezen.

September 1948: herverdeling van taken

Het personeel heeft de wens om taken te herverdelen. De directeur belooft te onderzoeken of het personeel kan worden gesplitst in opvoedende en huishoudelijke medewerkers.

September 1948: voorstel om rooms-katholieke jongen te weigeren

De directeur stelt voor een rooms-katholieke jongen niet op het Instituut toe te laten. *‘Niet alleen lijkt het een jongen met een sterk a-sociale inslag, maar ook is het niet mogelijk om hem op te voeden in de richting van zijn oorspronkelijk milieu.’*

December 1948: gestage groei

In de notulen staat: *‘De bezetting bedraagt momenteel 59 pupillen en 3 buiten-leerlingen. 61 Kinderen zijn voor het onderwijs ingeschreven. Wanneer dus in de loop van het jaar 1949 de volledige bezetting van het Instituut zal worden bereikt, is het mogelijk dat de gemiddelde bezetting over het gehele jaar 70 pupillen zal zijn.’* Met het oog op gestage groei gaat het Instituut ook over tot aanschaf van een extra naaimachine, vervanging van een grasmaaier en vergroting van bergruimte.

December 1948: besluit tot nieuwbouw

De gymnastiekruimte blijkt niet te voldoen; ze ligt te ver van het Instituut af. Na enige discussie besloot men tot nieuwbouw: het multifunctionele gebouw de ‘Eekhoorn’ wordt omstreeks mei 1950 in gebruik genomen. Een ander idee is om de zolder van beide paviljoenen in gebruik te nemen. Dit levert per paviljoen 65 m² extra vloeroppervlakte op.

December 1948: correspondentie met ouders/verzorgers via de directie

De paviljoenshoofden willen graag rechtstreeks kunnen corresponderen met ouders en verzorgers van de inwonende kinderen. Dit wordt afgewezen. Alle inkomende en uitgaande post blijft lopen via de directeur.

Februari 1949: geld om het terrein op te knappen

In februari 1949 is er geld om het terrein, dat *‘tot en met het derde gebouw in behoorlijke staat was gebracht’*, nu volledig te fatsoeneren. In de winter ervoor hadden de ‘tuinjongens’ het verwilderde achterste deel al belangrijk gerooid en geëgaliseerd. Het Instituut wil daar nu een sportveld van 60 x 25 meter aanleggen.

Begin 1949: discussie over salarissen verplegend personeel

Er zijn problemen met de bezetting van het verplegend personeel. Directeur Beishuizen legt een verband met de hoogte van hun salarissen. Hij had van de Nederlands Christelijke Bond van Overheidspersoneel cijfers ontvangen over de salariëring bij vergelijkbare zorginstellingen. *‘Aan de ene kant gaat het om een redelijk minimum levensonderhoud en aan de andere kant om goede krachten niet te snel te verliezen. Het is bijvoorbeeld ook zeer gewenst, dat bij afwezigheid van het paviljoenhoofd er een plaatsvervangend hoofd is, dat bekwaam is om de zaak drijvende te houden. Door in een te ontwerpen salarisregeling hiervoor ook een speciale beloning in 't leven te roepen zou de weg tot dit doel geëffend zijn.’*

Maart 1949: kantklossen wel of geen nuttige dagbesteding

Is kantklossen wel of geen nuttige dagbesteding voor sommige oudere meisjes? En mag dit worden beschouwd als arbeidstherapie, zodat de lessen en het materiaal voor rekening van het Instituut kunnen komen? Over deze vragen ontstaat in maart 1949 een discussie.

Najaar 1949: aanschaf filmprojector

Diverse kleine verbouwingen komen aan de orde. Ook wordt een filmprojector aangeschaft. Dat is behoorlijk modern voor die tijd. Het Instituut gaat dus beslist mee met zijn tijd.

November 1949: cijfers maximale bezetting

De notulen van november 1949 spreken van een maximale bezetting van 80 bewoners, met een gemiddelde van 78. Deze cijfers zijn het uitgangspunt voor de financiële begroting over 1950.

Maart 1950: begroting nieuwbouw De Eekhoorn

De notulen van maart 1950 vermelden de begroting voor de inventaris en installaties van het nieuwe gebouw De Eekhoorn. Het gaat om 11.705,80 gulden, inclusief de aanschaf van 10 tafels en 100 stalen stoelen. Nadeel van de nieuwbouw is, dat voortaan een kleiner stuk terrein kon worden verpacht, zodat de inkomsten daaruit dalen.

Begin 1950: diverse investeringen

Het Instituut sticht op haar terrein een kleine verwarmde plantenkas. Ook wordt het hoofdgebouw verbouwd en uitgebreid. Op bestaande gebouwen worden diverse brandladders aangebracht.

Hoofdstuk 8

1951 – 1955: groei naar volwassenheid

Een mijlpaal in de vroege ontwikkeling van het Instituut is een brief van 27 november 1950, waarin directeur T.H. Beishuizen aangeeft een forse sprong voorwaarts te willen maken.

Een brief met impact

In zijn brief motiveert de heer Beishuizen zijn ambities: *‘Er bestaat een tekort aan verpleegruimte voor pupillen zoals in onze inrichting thuis horen’ (...)* *‘Vervolgens is de situatie in het Instituut zelf niet bevredigend. Kinderen van alle leeftijden en ontwikkeling, alleen gesplitst in een jongens- en een meisjesgroep, worden bij elkaar opgevoed. Dit schept niet alleen de grote moeilijkheid dat pas in dienst tredende zusters meteen maar moeten weten om te gaan met soms zeer moeilijke oudere jongens en meisjes, maar ook geeft het spanning tussen de kinderen. Waarbij er altijd op gepast moet worden dat de jongere kinderen niet de dupe worden.’*

Daarna beschrijft hij het tekort aan vierkante meters vloeroppervlakte. Voor 40 kinderen had het Instituut een totaal van 45,25 m², terwijl de wettelijke normen voor dit aantal uitgingen van 100 m². *‘In deze situatie is het moeilijk te verwezenlijken wat wij ons toch zo graag ten doel stellen: de individualiteit van het jongere, maar ook van het oudere zich naar de zelfstandigheid ontwikkelende kind voldoende recht te laten wedervaren. Ieder kind heeft behoefte aan een eigen hoekje, aan een eigen ruimte waar het niet gestoord wordt en waar het zijn spulletjes kan vergaren en op zichzelf kan zijn.’*

Over de school schreef de directeur: *‘In 't algemeen kan gezegd worden, dat een school als de onze nog onvoldoende uitgegroeid is. Te veel zitten er kinderen van sterk uiteenlopende ontwikkeling bij elkaar in een afdeling. Wanneer er een uitbreiding zou komen, worden de groepen homogener, met als gevolg dat ieder kind beter krijgt wat het nodig heeft, en dus beter tot zijn recht komt.’*

De heer Beishuizen stelt in zijn brief nieuwbouw voor: een eenvoudig schoolgebouw voor vier groepen kinderen én twee nieuwe paviljoens voor 20 oudere jongens en 20 oudere meisjes. *‘Voor hun onderwijs zouden deze kinderen in de school hun lokaal vinden, waarmee bij een volledige bezetting van de twee nieuwe paviljoens ook de school gevuld zou zijn. Op deze wijze zouden er veertig kinderen bij geplaatst kunnen worden en de hiervorengenoemde bezwaren grotendeels opgeheven zijn.’* (Het duurde nog tot 1974 voordat het Van Arkel Instituut op zijn terrein een specifiek schoolgebouw kreeg: ‘De Kwikstaart’).

Uitbreiding van capaciteit

De brief zet de toon voor de toekomstige koers van het Van Arkel Instituut. De capaciteit wordt gestaag uitgebreid, met verbouw en nieuwbouw. Met als resultaat dat het Instituut voor de begroting van 1953 uitgaat van een gemiddelde bezetting van 103. Dit cijfer is inclusief de 20 plaatsen van het nieuwe meisjesspaviljoen, dat in september 1953 de deuren opent.

Er komt personeel bij en er wordt met functies geschoven. Ook de bijbehorende salariëring is regelmatig onderwerp van gesprek. Vanwege de capaciteitsuitbreiding bemoeien brandweer, arbeidsinspectie, en de gemeente (voor de school) zich steeds meer met het Instituut. En mede op verzoek van het Ministerie van Justitie (voogdijkinderen) wordt in november 1953 voorgesteld een medisch centrum in te richten.

Opvallende gebeurtenissen 1951 – 1955:

In de periode van 1951 tot 1955 ging het gewone leven natuurlijk gewoon door. Een selectie uit de notulen:

Januari 1951: problemen met de bakker

De gereformeerde bakker, die vanaf het begin aan het Instituut brood had geleverd, houdt ermee op. Een andere gereformeerde bakker vraagt een hogere prijs, terwijl een rooms-katholieke bakker wel tegen de aangeboden prijs wil leveren. Besloten wordt om *'de zaak nog even aan te zien. Misschien worden de bakkers van eigen richting dan toeschietelijker.'*

April 1951: gemeente wil gebouwen vorderen

Groot alarm: de gemeente Soest wil de gebouwen van het Instituut vorderen. Ze wil de panden gebruiken voor militaire doeleinden en voor bescherming van de burgerbevolking. Het verenigingsbestuur stuurt een protestbrief naar de gemeente en schakelt een contact op het Ministerie van Justitie in. Die zegt zijn medewerking toe om de vordering te voorkomen.

Augustus 1951: voorstel voor apart postduivenhok

Het kippenhok van het Instituut blijkt ook door postduiven te worden gebruikt. Het voorstel is om een apart postduivenhok te laten bouwen, omdat *'het houden en verzorgen van postduiven voor grotere jongens een geschikt object voor ontspanning kan zijn.'*

Oktober 1951: een zware personeelskwestie

Twee inwonende assistentes hebben een vriend op hun kamer laten overnachten. Het oordeel: *'... komt tot de conclusie, dat hier niet alleen sprake was van disciplinaire overtreding tegen goed bekende bestaande regels, maar ook dat hier sprake is van een ernstig vergrijp tegen de goede zeden. Weliswaar kreeg men uit de verhoren niet de indruk dat hier immoraliteit is gepleegd, maar dat zal zich naar buiten moeilijk laten bewijzen. Door dit gebeuren is de naam van het Instituut aangetast en daardoor ook de naam van de Vereniging. Ook de andere assistentes zullen er op aangekeken worden. Daarbij komt dat ... door de betrokkenen geen berouwvolle houding werd aangenomen.'* Het Instituut stelt aan de vereniging voor om beide, overigens goed functionerende, dames te ontslaan.

Juni 1952: verhoging jaarlijkse bijdrage gereformeerde kerk

De gereformeerde Kerk in Soestdijk vraagt aan het Instituut een verhoging van zijn jaarlijkse bijdrage: van

180 naar 2.500 gulden per jaar. Want het kerkgebouw is vergroot en het Instituut is met zijn bewoners een voorname bezoeker van de kerkdiensten. Na rijp beraad besluit het Instituut de jaarlijkse bijdrage op 1.000 gulden te stellen.

November 1953: geval van tyfus

Op het Instituut doet zich een geval van tyfus voor. Door kordaat ingrijpen wordt besmetting voorkomen. De patiënt is alweer aan de beterende hand.

September 1953: tuinmanswoning vervangen

Het Instituut wil de tuinmanswoning op het terrein vervangen door nieuwbouw. De huidige woning is teveel vervallen.

Hoofdstuk 9

1956 – 1959: volwassen

Een van de meest waardevolle historische documenten uit het archief van het Van Arkel Instituut is een Jaarverslag over 1956. Directeur T.H. Beishuizen schreef dit public relations-boekje. Het telt 23 bladzijden, met tekst en veel zwart/wit-foto's.

Het Van Arkel Instituut is in 1956 vrijwel volledig bezet, met maximaal 116 kinderen (82 jongens en 34 meisjes) in de leeftijd van 7 tot 18 jaar oud. De heer Beishuizen onderkent een probleem met kinderen van 18 jaar en ouder: zij kunnen zich vaak nog niet handhaven in de maatschappij en kunnen daarom moeilijk uit het Instituut worden ontslagen. Gezinsverpleging onder toezicht van het Instituut biedt een oplossing.

In 1956 bestaat de BLO-school uit zes afdelingen met zes leerkrachten. Vakken als handenarbeid, handwerken en huishoudonderwijs zijn belangrijk voor de praktische vorming van de kinderen. Door alle afdelingen heen is het *'zelf iets maken'*, en het *'samen iets maken'*, heel belangrijk voor de persoonsontwikkeling.

De heer Beishuizen is duidelijk over ontspanning: *'De vrijetijdsbesteding is in een internaat een aparte opgave. Ook daarin moeten onze jongens en meisjes worden opgevoed. Uit zichzelf komen ze vaak tot zo weinig en laten ze het zo spoedig zitten.'*

Er is geestelijke verzorging en catechisatie. Ook biedt het Instituut in 1956 medische en psychologische zorg, heilgymnastiek, logopedie en hoortraining. Een hoogtezon staat ter beschikking van de bewoners.

De heer Beishuizen besluit: *'Toch overheerst bij ons niet de gedachte dat alle mogelijkheden zijn benut. Het is bij onze pupillen met hun zo uiteenlopende aanleg en allerlei gedrags- en karaktermoeilijkheden vaak een moeilijke opgave om de juiste weg te vinden.'* Een bede uit de Bijbel volgt: *'dat Hij, die ons roept, naar het woord van Paulus in Phil. 1:9, onze liefde nog steeds meer overvloedig moge maken in helder inzicht en alle fijngevoeligheid, om te onderscheiden waar het op aankomt.'*

Opvallende gebeurtenissen 1956 – 1959

Een selectie uit de notulen:

December 1955:

Het Instituut koopt het geleende schrikdraad rond haar konijnenberg aan. Dit was succesvol aangebracht om te voorkomen dat de jonge konijnen door katten werden opgegeten. Gevolg hiervan is dat het verpleeggeld 'andermaal' omhoog moet.

Februari 1956: aanstelling psycholoog

Op aandringen van het Ministerie van Justitie stelt het Instituut een psycholoog aan.

April 1956: te hoge werklast

De werklast van directeur Beishuizen blijkt te groot te zijn geworden. Besproken wordt hoe hij sommige schooltaken kan afstoten.

September 1956: bespreking ontwerp nieuw jongenspaviljoen

Besproken wordt een ontwerp voor een nieuw te bouwen paviljoen voor de oudere jongens. Hiervoor volgde men 'in principe' het drie jaar eerder voltooide meisjespaviljoen. *'Toch zijn er uiteraard belangrijke verschillen. Jongens hebben bijvoorbeeld meer ruimte nodig dan meisjes; ze moeten elkaar een duw kunnen geven zonder dat alles meteen overhoop ligt. ... Verder is de aanwezigheid van een behoorlijke knutselruimte een zaak van belang.'* De kosten van nieuwbouw en inrichting worden geraamd op 200.000 gulden. Het nieuwe paviljoen wordt op 1 december 1958 in gebruik genomen.

Najaar 1956: EHBO-cursus

Het personeel wordt opgeleid voor EHBO. Dit in het kader van het programma 'Bescherming Bevolking', dat de Nederlandse regering vanwege de heersende internationaal-politieke spanningen – de Koude Oorlog – had opgezet.

December 1956: kok in dienst

Mevrouw Beishuizen, de vrouw van de directeur, is al sinds 1947 beheerster van het magazijn en hoofd van de huishouding. Haar beloning: elke middag een gratis warme maaltijd, verzorgd door de centrale keuken. Door de vele uitbreidingen wordt het runnen van de keuken echter te zwaar voor haar. Daarom stelt het Instituut aan het bestuur voor een kok in dienst te nemen.

Januari 1957: discussie over een televisietoestel

Er is een ietwat heftige discussie over een televisietoestel, dat een inwonend personeelslid had aangeschaft. In die tijd is televisie in Nederland iets nieuws, en werkt met een antenne op het dak. De discussie gaat over de 'toon en inhoud' van twee brieven die dit personeelslid hierover aan de directie had gestuurd. Ter sprake komen de 'zichtkosten' voor andere inwonende personeelsleden. Ook maakte de directie duidelijk dat zij beslist over het plaatsen van de antenne, en dat zij bepaalde welke programma's de bewoners mogen bekijken.

Juli 1957: verpleegster ontslagen

Een inwonende verpleegster wordt ontslagen omdat zij 's avonds 'voortdurend te laat binnenkwam.' Als zij in een nacht van zondag op maandag helemaal niet thuiskwam, acht directeur Beishuizen *'het niet verantwoord om haar langer te handhaven.'*

Januari 1958: stageverzoek afgewezen

Een stageverzoek door twee ‘hospitanten’ van de rooms-katholieke kweekschool (nu: PABO) in Zeist wordt afgewezen. Ten eerste omdat hospitanten nogal wat tijd van een leerkracht in beslag nemen. Ten tweede omdat er *‘reeds een behoorlijke toeloop is.’* En ten derde omdat *‘de zaak van het Christelijk BLO met dit hospiteren niet zozeer gediend wordt.’*

20 februari 1958: Directeur Beishuizen treedt af

De heer T.H. Beishuizen treedt af als directeur van het Van Arkel Instituut, en wordt directeur van Groot-Emaus. Met hem vertrekt ook mevrouw Beishuizen.

Maart 1958: eerste vergadering met nieuwe directeur

Het bestuur vergadert met de nieuwe directeur, de heer J.J. Schoonhoven. Om privacy-reden wil hij met zijn gezin buiten het Instituut wonen. Het bestuur toonde begrip voor deze wens, maar heeft hiervoor niet onmiddellijk een oplossing.

Hoofdstuk 10

Bewoonster ‘Anna’ over haar tijd op het Van Arkel Instituut**“Je deed ook best stomme dingen”**

Anna (niet haar echte naam) woont van 1949 tot 1959 op het Van Arkel Instituut. Ze is 11 jaar als ze daar komt, en groeit uit tot een actieve en energieke jongedame. Ook ontwikkelt ze in die tijd een warme belangstelling voor jongens. Ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het Instituut vond een interview plaats met Anna. Een weergave:

Mevrouw A.J. Ferwerda-Brons (inwonend onderwijzeres en hoofd meisjespaviljoen) is als een moeder voor Anna. Voordat de meisjes ‘s avonds naar bed moeten, worden er Smyrnakleden gemaakt of Scheveningse poppenvrouwtjes uitgezaagd. “Gingen we naar boven, dan zeiden we mevrouw Ferwerda ‘s avonds altijd tegelijk gedag.”

Hond Walter

Anna moet altijd Walter uitlaten, de hond van mevrouw Ferwerda. Walter is stapelgek op Anna, maar als ze geen zin heeft om de hond uit te laten en een grote mond geeft, probeert ze mevrouw Ferwerda daarna altijd te lijmen met een bosje paardenbloemen. Ze tikt dan op het raam en vraagt: “ben je nog boos?” Dan is het eigenlijk altijd weer goed.

Brieven

Tegen meneer Ferwerda kun je alles vertellen, herinnert Anna zich. Op een gegeven moment

leert ze iemand kennen. Deze jongeman stuurt brieven naar het Van Arkel Instituut met als afzender: ‘Van je vriendin Bep.’ Maar: de post wordt gelezen. Mevrouw Ferwerda maakt deze open. De situatie wordt even aangezien, totdat meneer Ferwerda zegt:

“Anna kom eens even hier. Nou niet liegen of eromheen draaien. Wie is Bep?”

“Dat is een vriendinnetje”, antwoordt Anna.

“Dat is geen Bep! Er staan zoveel liefdesantwoorden in die brieven! Als je jukt, dan blijft dit geen geheim, dan komt mevrouw Ferwerda het te weten!”

Maar volgens Anna heeft meneer Ferwerda dit nooit verteld aan zijn vrouw. “Hij heeft dit tot in zijn graf meegenomen!”

Met een gezin mee naar Klundert

Als Anna 15 of 16 jaar is, vertrekt ze met toestemming van haar voogden en de directie met een gezin mee naar Klundert. Ze gaat

er werken in de huishouding. “Die mensen behandelden mij daar vreselijk: zij gingen in de kamer eten en jij zat in de keuken te eten, je stond te schrobben op een wasbord en moest kokendhete ketels van het vuur halen als meisje van 15. Terwijl ik tranen met tuiten huilde, belde ik mevrouw Ferwerda en ik zei tegen haar: ‘Als je me niet weghaalt, dan loop ik weg.’” Anna keert terug naar het Van Arkel Instituut.

Via een kindertehuis naar ‘Rekken’

Als Anna vanwege haar leeftijd niet meer tussen de meisjes op het Instituut past, verhuist ze naar een kindertehuis in Apeldoorn. Maar daar loopt ze weg: ze is het Van Arkel Instituut gewend. Anna loopt zo vaak weg, dat ze op een gegeven moment in ‘Rekken’ terechtkomt. Uiteindelijk halen meneer en mevrouw Ferwerda haar daar weg. Anna onderhoudt nog lang daarna een warm contact met de familie Ferwerda.

“Een heerlijke man”

En wat zegt Anna over directeur Beishuizen? “Een heerlijke man. Hij was wel streng, maar wij waren als kind niet gemakkelijk. Je deed ook best stomme dingen. Meneer Beishuizen heeft veel achter mij aangelopen. Je was namelijk niet veilig alleen op het terrein; jongens van het paviljoen van mevrouw Miedema stonden je vaak op te wachten achter een boom. Dit was best leuk – iedereen noemde mij ‘knappe Anna’ – maar ook best erg. Ik wist niet waar de kindertjes vandaan kwamen, wist niks over voorlichting. Dit is ons nooit verteld, terwijl ik toch al 13/14 jaar was.”

In 1997 was Anna al jaren gelukkig getrouwd. Ze had toen zes kinderen en tien kleinkinderen.

Hoofdstuk 11

Een knappe prestatie

Het Van Arkel Instituut levert in de pioniersfase, tussen 1946 en 1959, een knappe prestatie. Onder moeilijke financiële en materiële omstandigheden wordt met succes een, waarschijnlijk, nieuw zorgconcept ontwikkeld. Een concentratie van wonen, onderwijs en ontspanning voor kinderen met een licht verstandelijke beperking op één locatie. Dit concept biedt uiteindelijk 130 kinderen met een licht verstandelijke beperking hoop op een menswaardige toekomst.

Ook de ‘geweldloze’ zorgverlening aan de jeugdige bewoners verdient aandacht. Immers, in het midden van de twintigste eeuw was geweldloosheid in de Nederlandse GGZ beslist niet vanzelfsprekend.

Inspiratie voor latere opvattingen

In hoeverre het Van Arkel Instituut met zijn nieuwe concepten een voortrekker is in de GGZ-zorg was, is lastig te beoordelen. Duidelijk lijkt wel, dat het succes van deze concepten de nodige inspiratie opleverde voor latere opvattingen over GGZ-zorg. En misschien legde het Instituut daarvoor zelfs de basis.

Na 1958

Na het vertrek van directeur T.H. Beishuizen in 1958 verandert het Van Arkel Instituut uiterlijk onherkenbaar. Het Instituut wordt gestaag vernieuwd, verbouwd en gemoderniseerd. Een hoogtepunt is de ingebruikname van een modern schoolgebouw in 1974.

Aandenken aan de pionierstijd

Tussen deze nieuwbouw staat een monument. Het is een torentje met een windwijzer die een eekhoorn voorstelt. Torentje en windwijzer stonden vroeger op het dak van het multi-functionele gebouw de ‘Eekhoorn’, dat van 1950 dateert. ‘s Heeren Loo toont goede smaak door dit aandenken aan de pionierstijd van het Van Arkel Instituut in ere te houden. De zorginhoudelijke, organisatorische en financiële prestaties van toen zijn dat zeker waard.

Hoofdstuk 12

Een periode van stabiliteit: 1960 - 1969

Het Van Arkel Instituut biedt in de jaren zestig plaats aan circa 130 cliënt-kinderen. Hun leven, werk, school en ontspanning spelen zich grotendeels af in de beslotenheid van het zorgcomplex. Dat is normaal voor die tijd. Pas vanaf 1980 ontstaat de visie dat je mensen met een (licht) verstandelijke beperking niet mag afzonderen, maar dat het beter is hen zoveel mogelijk aan de samenleving te laten deelnemen.

Een periode van stabiliteit

De jaren zestig zijn voor het Instituut vooral een periode van stabiliteit. Met 130 zorgplaatsen is de bezetting compleet; er is zelfs een wachtlijst. Op het terrein staat een aantal moderne zorggebouwen. Het Instituut richt zich op de zorg aan minderjarigen tussen de 6 en 21 jaar: gemiddeld 72% jongens en 28% meisjes. Kinderen 'van wie redelijkerwijs verwacht kan worden dat zij na een periode van (her) opvoeding en aangepast onderwijs weer kunnen terugkeren in hun eigen milieu.'

Meer welvaart, betere arbeidsvoorwaarden

De welvaart gaat in Nederland met sprongen vooruit. Met als gevolg: gunstigere arbeidsvoorwaarden voor het personeel. Dat zet druk op de kwantiteit en kwaliteit van hun huisvesting. En daarmee op het aantal beschikbare zorgplaatsen. Directeur Schoonhoven klaagt over het toenemende personeelsverloop. Dat is volgens hem slecht voor de kwaliteit van de zorg.

Ruimte, privacy en recht op zelfontwikkeling

De cliënt krijgt meer ruimte en privacy en recht op zelfontwikkeling. Deze zorgtrend leidt tot bouwkundige knelpunten, vooral bij de oudste paviljoens 'Bosduif' en 'Ceder'. Deze kazerneachtige gebouwen dateren van vóór 1920 en bieden in 1965 plaats aan negentig kinderen.

Opleiding tot werk

De school van het Instituut leidt jongens op voor werken bij een bedrijf. Hierbij is ook aandacht voor vaardigheden zoals geestelijke concentratie, werktempo en omgang met collega's. De meisjes worden opgeleid voor huishoudelijk werk.

De ontwikkelingen per jaar

1960

Verbetering van de zorg

In 1960 verbetert de zorg in twee opzichten. Ten eerste gaat het aantal plaatsen in de twee grote paviljoens Bosduif en Ceder omlaag naar 45 kinderen per paviljoen. Bovendien wordt het personeel uitgebreid naar één hoofd en zeven groepsleidsters per paviljoen.

Reorganisatie van de school

De school wordt gereorganiseerd. De ongeveer honderd schoolkinderen worden opgedeeld in zes groepen. Bij twee groepen ligt de nadruk op motorische opvoedbaarheid en ontwikkeling. De vier overige groepen bereiden de leerlingen voor op arbeid in de samenleving. Er werken ruim twintig jongens en meisjes buiten het Instituut.

Groentetuin en kippenhouderij

De groentetuin brengt een recordoogst op, dankzij uitbreiding van de glascultuur. 'Gestreefd wordt naar een volledige zelfvoorziening van groenten'. Vanwege de lage eierprijs wordt de kippenhouderij verkleind in omvang, voldoende om in de eigen behoefte te voorzien.

Bezoek aan internationaal vakcongres

Directeur Schoonhoven bezoekt in 1960 een internationaal vakcongres in Londen. Bovendien ontvangt het Instituut meerdere keren bezoek uit binnen- en buitenland.

1961

Invoering 45-urige werkweek

Vanwege de invoering van de 45-urige werkweek in Nederland, moet het Instituut meer interne groepsleidsters aantrekken. Hiertoe wordt het aantal vierkante meters woonruimte binnen het Instituut uitgebreid. Het gevolg is dat de maximale opnamecapaciteit afneemt tot 125 plaatsen.

Epilepsie-spreekuur op het Instituut

Het aantal cliënt-kinderen met epilepsie neemt toe. Besloten wordt daarom dat de behandelend specialist zijn spreekuur voortaan op het Instituut houdt.

Meer welvaart, ook voor bewoners

De welvaart neemt toe. Menige bewoner heeft nu een eigen radio, werphengel, fototoestel, bibliotheekje, enzovoorts. Meer mogelijkheden dus voor vermaak. Daarnaast verzorgt het Instituut ontspanning in de vorm van handenarbeid, een tamboer- en trompetterkorps, een gitaar- en mandolineclub, filmvoorstellingen en actieve sportbeoefening. Een groep oudere jongens maakt met hun begeleiders 'een prachtige tocht' langs Nederlandse jeugdherbergen.

Verbouw van aardbeien, meloenen en komkommers

De groenteteelt wordt uitgebreid met producten zoals aardbeien, meloenen en komkommers. De totale

opbrengst is nagenoeg voldoende om de behoefte van het Instituut te dekken.

Renovaties

Door de verbouwing van het Soester natuurbad kan het schoolzwemmen niet doorgaan. Het Instituut richt een bestuurskamer in, moderniseert de centrale keuken en knapt het interieur van de paviljoens op. Onvervuld in 1961 blijven de wensen voor een aparte school en een sportveld.

1962

Personeelswoning ingericht

Het Instituut heeft wat problemen met de huisvesting van de interne groepsleidsters. De oplossing wordt gevonden in het inrichten van een vrijgekomen personeelswoning.

Mevrouw Miedema stopt als onderwijzeres

Mejuffrouw R. Miedema beëindigt per 1 juli haar loopbaan als onderwijzeres aan de school. Ze blijft wel aan als paviljoenshoofd van het jongensgebouw Ceder.

Record-opbrengst groentetuin

De opbrengst van de groentetuin bereikt in 1962 een record.

Recreatie

Het gerenoveerde Soester natuurbad schenkt alle daarvoor in aanmerking komende kinderen een abonnement: helaas is de zomer van 1962 koud en nat.

Het Sinterklaasfeest wordt grootser dan ooit tevoren gevierd, met dank aan het Jeugd Rode Kruis in Breukelen en de personeelsvereniging van een grootwinkelbedrijf uit Rotterdam.

1963

Meer welvaart, hogere eisen aan de zorg

Directeur Schoonhoven noemt tot zijn genoegen een nieuwe zorgvoorziening voor arbeid in een 'beschutte omgeving', zodat er nu ook werk is voor cliënten 'met een onvermogen tot maatschappelijke zelfstandigheid'. '... het is het gewone beeld van het leven in een opvoedingsinrichting, waarbij de zorgen vele zijn, maar waar vaak ook de blijdschap over de behaalde resultaten doorheen straalt'.

Ook constateert hij een grote behoefte aan tehuizen voor oudere mensen met een verstandelijke beperking die niet in aanmerking komen voor plaatsing in het eigen gezin.

Dit alles weerspiegelt de economische groei en welvaart van het Nederland: een tekort aan arbeidskrachten, hogere eisen aan de zorg en minder particuliere bereidheid om te zorgen voor een familielid met een verstandelijke beperking.

Overleg over avondonderwijs

Er zijn problemen met het avondonderwijs voor de jongens en meisjes die de school binnen het Instituut al hebben verlaten. Het Instituut overlegt met BLO-scholen uit naburige gemeenten.

Goede opbrengst van groentetuin en kippenfokkerij

De opbrengst van de groentetuin en de kippenfokkerij zijn goed. Het Instituut produceert meer groenten dan voor eigen gebruik nodig is. Overtollige groenten worden ingemaakt of verkocht op de groenteveiling van Hilversum.

Ziekenhuiszorg in Soest

Sanatorium Zonnegloren in Soest wordt gedeeltelijk verbouwd tot ziekenhuis. Daardoor hoeven de cliënten voor hun ziekenhuiszorg niet meer naar Amersfoort.

1964

Onvoldoende geld voor zelfstandig schoolgebouw

De overheidseisen aan de bouwkundige voorzieningen worden strenger. Grootste knelpunt is het ontbreken van een zelfstandig schoolgebouw op het terrein: er is onvoldoende geld om alle plannen te realiseren. 'Het valt te verwachten dat pas in 1968 een urgentieverklaring voor de bouw van onze school ontvangen zal worden, zodat eerst dan een bouwvergunning aangevraagd kan worden.'

Elektriciteitsnet en waterleiding vernieuwd

Het elektriciteitsnet wordt vernieuwd en gemoderniseerd. Ook wordt begonnen aan vernieuwing van de waterleiding, waarbij het Instituut voor het grondwerk eigen personeel inzet.

Aanstelling van assistent-psycholoog

De Psychologische Dienst krijgt steeds meer werk. Daarom wordt een assistent-psycholoog aangesteld. 'De ontwikkeling die op het gehele terrein van de kindbescherming gaande is zal in de toekomst wel leiden tot het aanstellen van een psycholoog met een volledige dagtaak.'

Recordopbrengst groentetuin, uitbreiding kippenstal

Dankzij het goede weer levert de groentetuin een recordopbrengst op. De kwaliteit is goed tot uitstekend. Dat heeft een gunstig effect op de financiële opbrengsten uit de Hilversumse groenteveiling. Ook breidt het Instituut zijn kippenstapel uit; voor het overschot aan eieren wordt een vaste afnemer gevonden. Een oude boomgaard wordt vervangen door nieuwe aanplant.

Schoolzwemmen komt niet van de grond

Het schoolzwemmen komt niet goed van de grond. Oorzaak: te veel basisscholen uit Soest en Soesterberg maken gebruik van het gerenoveerde natuurbad.

Cultuur, sport en vakantie

Cultuur, sport en ontspanning floreren op het Instituut, onder meer dankzij een blokfluitclub en een wandelclub. Vakanties in Lunteren zijn een succes. Directeur Schoonhoven voelt behoefte aan 'een eigen kamp op een rustige plaats ... voor vele van onze pupillen is een verblijf van vier weken in het eigen gezin 's zomers te lang omdat daar vaak voldoende ontspanningsmogelijkheden ontbreken.'

1965*Onderwijs voor het dagelijkse leven*

Naast gewone schoolvakken wordt lesgegeven in zwemmen, verkeer en handenarbeid. Ook schoolradio en schoolfilms worden gebruikt. Het onderwijs richt zich op 'die kennis die zij in het dagelijks leven kunnen gebruiken.'

Teleurstellende opbrengst groentetuin

De opbrengst van de groentetuin stelt enigszins teleur. Bovendien brengen de groenten gemiddeld lagere prijzen op. De groenteveiling van Hilversum wordt niet meer gebruikt.

Waterleidingnet vernieuwd

Het waterleidingnet wordt volledig vernieuwd. Ook worden drie brandkranen op het terrein geplaatst.

Oude gebouwen lastig te vernieuwen

Uit onderzoek van een architect blijkt, dat de oude gebouwen Bosduif en Ceder zeer moeilijk zijn aan te passen aan de eisen van de moderne tijd. De directeur overweegt herindeling van het hele terrein.

Levendige vrijetijdsbesteding

Het Instituut kent een levendige vrijetijdsbesteding, waarbij 'meerdere jongens lid zijn van een plaatselijke sportvereniging, van een ruitervereniging en zelfs van een plaatselijk muziekkorps.' Voor de kleinere kinderen komt er extra speeltuinmateriaal. In de zomer zijn er een aantal goed verlopen kampeervakanties. Het Sinterklaasfeest wordt met groot succes 'geadopteerd' door de firma Vermande en Zonen. Met Kerstmis 'voerde een groep uit ons midden een goed kerstspel op.'

1966*Nadruk op individuele welzijn*

Het verslag over 1966 heeft een andere toonzetting: het instituut treedt minder naar voren, terwijl het individuele welzijn van de bewoners juist meer nadruk krijgt. Dit is een nieuwe en blijvende trend, die vooral voortvloeit uit de toegenomen welvaart.

Meeste vertrokken kinderen terug naar ouderlijk gezin

Het merendeel van de vertrokken kinderen keert terug naar het ouderlijk gezin. 'Dat is het ideaal wat we nastreven met ons werk.' Terugplaatsing is meestal niet mogelijk als het kind te weinig mogelijkheden heeft zich in de maatschappij te handhaven. Dan zoekt het Instituut een andere oplossing.

Observatieschema voor plaatsing van nieuwe kind

Er is aandacht voor een juiste plaatsing van een nieuw kind: het Instituut ontwerpt hiervoor een observatieschema.

Prestatiegerichte sportdag

Opvallend is de prestatiegerichte invulling van de jaarlijkse sportdag: 'Vele vaardigheidsproeven moesten worden afgelegd om in het bezit te komen van het begeerde diploma. Een groot aantal meisjes en

jongens slaagden erin op deze dag een hoger diploma te behalen dan in het voorgaande jaar. Sommigen behaalden zelfs het E-diploma, het hoogst bereikbare!'

Aankoop van tenten zomerkamp

Met de opbrengst van kinderpostzegels koopt het Instituut de tenten van het jaarlijkse zomerkamp. Bij het kamperen helpen enkele studenten van de Christelijke Kweekschool in Utrecht.

Medewerkers slagen voor vakexamens

Alle medewerkers slagen voor hun vak-examens. Alleen voor de examens in theologische vakken moeten twee kandidaten worden afgewezen.

Minder animo voor werken op groentekwekerij en kippenhouderij

De groentekwekerij en de kippenhouderij levert bevredigende opbrengsten op. Toch 'neemt het aantal jongens, dat met animo in deze bedrijven wil werken, af. Zij werken in het algemeen liever bij een werkgever in Soest en omgeving. Dat geeft meer keuzemogelijkheden en in de meeste gevallen ook een beter vooruitzicht op verdere mogelijkheden bij terugkeer in de maatschappij.'

1967*Meer personeelsmutaties*

Er zijn in 1967 veel meer personeelsmutaties dan voorgaande jaren. Directeur Schoonhoven: 'Dit kwam de regelmatige voortgang van het werk feitelijk niet ten goede'. Ook lukt het niet altijd om voldoende huishoudelijke hulpen aan te trekken, wat de taak van de groepsleidsters verzwaart. 'Met het oog op de voortschrijdende inzichten in het kindbeschermingswerk is het noodzakelijk dat voorzieningen worden getroffen voor een meer doelmatige accommodatie voor de pupillen en huisvesting van het personeel.'

Huisvesting licht verbeterd

De huisvesting van de bewoners in de diverse paviljoens wordt licht verbeterd. Met de planning voor de bouw van een apart schoolgebouw boekt het Instituut in 1967 weinig vooruitgang.

Nieuwbouw handenarbeid

Er komt een nieuw gebouw voor handenarbeid. 'Terecht werd aan dit nieuwe gebouw bij de feestelijke opening de naam "Dol-fijn" gegeven. De jongens (en ook de meisjes) kunnen niet alleen in schoolverband, maar ook in het kader van de vrijetijdsbesteding velerlei vormen van handenarbeid beoefenen.'

Onderzoek naar nieuw te vormen opleidingscentra

De opleidingscommissie van de Nationale Federatie voor Kinderbescherming bestudeert een nieuwe dagopleiding 'aan daartoe te vormen opleidingscentra'. Directeur Schoonhoven meent dat het opvoedingswerk in de internaten hierdoor op een hoger niveau kan worden gebracht.

Minder kinderen per klas, Vaderlandse Geschiedenis vervalt

Onder invloed van nieuwe wetgeving, wordt op de BLO-school het aantal kinderen per klas wettelijk verminderd van 18 naar 16. Het vak 'Vaderlandse geschiedenis' is niet langer verplicht. Dat wordt minder gewaardeerd: '... omdat daardoor de vorming van staatsburgers, die bij het bereiken van het 21ste

levensjaar stemgerechtigd zijn, in de knel komt'. Directeur Schoonhoven brengt dit bezwaar onder de aandacht van het Overlegcentrum voor het Buitengewoon Onderwijs.

Plannen voor avondschool

Er worden stappen gezet om een avondschool voor oud BLO-leerlingen te stichten: 'Het blijkt namelijk in de praktijk dat veel schoolkennis verloren gaat als niet regelmatig deze kennis op peil wordt gehouden.'

Psycholoog in vaste dienst

Het Instituut stelde een psycholoog in vaste dienst aan. Dat leidt meteen tot een herziening van het psychologische werk voor de bewoners.

Strijd tegen passieve recreatie

Het Instituut gaat de strijd aan tegen passieve recreatie door bewoners. Er is weinig waardering voor televisiekijken en luisteren naar grammofoonplaten. In plaats daarvan stimuleert het Instituut activiteiten zoals sporten, knutselen, handenarbeid en muziek maken. Sinterklaas en Kerst zijn 'hoogtepunten'. Het jaarlijkse zomertentenkamp in Ermelo is dankzij het mooie weer geslaagd. Ook is er geld om artiesten te laten optreden: 'met name een 2-tal beat-avonden viel bij onze jeugd zeer in de smaak.'

Geestelijke verzorging niet eenvoudig

De geestelijke verzorging wordt 'geen eenvoudige opgave' gevonden. Het Instituut telt onder zijn cliënten 20% gereformeerden, 40% Nederlands-hervormden, 10% uit kleinere kerkgemeenschappen en 30% onkerkelijken. 'Deze bonte samenstelling vraagt van elke medewerker die meer of minder betrokken is bij het opvoedingswerk een voorzichtige benadering van het kind op dit terrein.'

1968

Maximale groepsgrootte besproken

In gesprekken met de Nationale Federatie voor Kinderbescherming en de Directie Kinderbescherming van het Ministerie van Justitie streeft het Instituut naar een groepsgrootte van maximaal 12 kinderen.

Druk op huisvestingsplannen

Er blijven in 1968 meer wisselingen onder de groepsleidsters dan directeur Schoonhoven wenselijk vindt. Hij zet druk op huisvestingsplannen om de interne huisvesting te verbeteren, met steun van de Vereniging. 'Het wachten is nu op verdere goedkeuring van deze plannen door de verschillende autoriteiten, waarna tot de bouw van een flat voor personeelsleden kan worden overgegaan.'

Bouwplan apart schoolgebouw

Er komt schot in de realisatie van het aparte schoolgebouw op het terrein. Een architect ontwerpt een bouwplan. De hiervoor benodigde urgentieverklaring komt in januari 1969 af.

Succesvolle feestdagen en vakantie

Het Sinterklaasfeest is een hoogtepunt. Dit dankzij de VARA-speelgoedactie, een firma uit IJmuiden en studenten van de Rijks Kweekschool in Amersfoort. Ook de zomerkampen en het Kerstfeest zijn een succes.

1969

Uitbreiding aantal groepsleiders

De wettelijke arbeidstijd wordt verkort. Dat leidt tot uitbreiding van het aantal groepsleiders. Hun huisvesting kost het Instituut een aantal cliëntplaatsen. Directeur Schoonhoven kan nog steeds voldoende krachten aantrekken, maar vraagt zich af of dit in de toekomst ook nog mogelijk zal zijn.

Nieuwe psycholoog/orthopedagoog

Het Instituut krijgt een nieuwe psycholoog, die ook vaardig is in de orthopedagogiek.

Eigen directeur voor BLO-school

De functies van zorgdirecteur en schoolhoofd worden losgekoppeld. Op 1 oktober krijgt de BLO-school daarom een nieuw hoofd: de heer N.A. Marseille. Dit leidt tot een lichte wijziging in de bouwkundige plannen voor het schoolgebouw, en daarmee ook tot een wijziging in de verstrekte urgentieverklaring. Directeur Schoonhoven hoopt in 1970 met deze bouw te kunnen beginnen.

Samenwerking met BLO-school in Breukelen

Nieuw is de samenwerking met de Christelijke BLO-school in Breukelen. Deze school biedt aan de niet meer leerplichtige jongens een andere, soms betere, arbeidsvoorbereiding.

Meer kinderen lid van een sportvereniging

Het Instituut spant zich in op meer kinderen lid te maken van een plaatselijke sportvereniging. En met succes.

Hoofdstuk 13

1970 - 1979: verantwoord doorstromen

In de jaren zeventig richt het Van Arkel Instituut zich op het plaatsen van kinderen in een gezin of een gezinsvervangend tehuis. Bovendien stoomt het Instituut zijn jonge cliënten klaar voor een nuttige taak in de samenleving. Het accent van de zorg ligt dus op 'verantwoord doorstromen'. Dit vanuit een protestant-christelijke levensbeschouwing.

Meer geld, veranderende zorginzichten

In 1970 heeft Nederland de naoorlogse schaarste definitief weggewerkt. Nederland is een rijk en welvarend land. Dit vergemakkelijkt voor het Van Arkel Instituut de materiële kant van de zorg. Het Instituut heeft in de jaren zeventig beduidend meer geld dan voorheen. In combinatie met de veranderende zorginzichten leidt dit tot een hevige kettingreactie. Directeur J.J. Schoonhoven hierover: *'het gevaar is niet denkbeeldig dat bij alle gevraagde en voorgestelde vernieuwingen het goede, dat in het verleden toch ook ontstond, zonder meer terzijde wordt geschoven.'*

Modernisering van zorg, personele veranderingen

Het Van Arkel Instituut verbetert zijn bouwkundige en facilitaire voorzieningen, en maakt daardoor modernisering van zijn zorgverlening mogelijk. De vernieuwde zorgverlening leidt op haar beurt tot belangrijke personele veranderingen, in zowel kwalitatief als kwantitatief opzicht.

A. Bouwkundige ontwikkelingen

1972: nieuw gebouw voor huishoudelijke functies

Op 1 juni 1972 komt een gebouw gereed voor de berging, afwas en distributie van voedselgamellen (eetblikken), serviesgoed en bestek. *'... het groepspersoneel werd van een stuk huishoudelijk werk ontlast en de kwaliteit van het verstrekte voedsel kon aanzienlijk worden verbeterd.'*

1974: hoofdgebouw wordt woonlocatie

Het oude hoofdgebouw wordt in 1974 verbouwd tot een woonlocatie 'Adelaar', bestemd voor 22 jongens. De directie, de administratie, de arts, de psycholoog en de beampte van de buitendienst verhuizen naar een nieuw gebouw.

1974: apart schoolgebouw wordt realiteit

Een vurige, 27 jaar oude wens gaat in vervulling: er komt een apart schoolgebouw op eigen terrein. Hierdoor hoeft het onderwijs niet meer langer in de zorggebouwen worden gegeven. De nieuwe school 'De Kwikstaart' telt ongeveer honderd leerlingen, zeven klaslokalen, twee aparte praktijkruimtes, een gemeenschappelijke ruimte, een goed voorziene sportaccommodatie, een logopedistenkamer, en een berging voor leermiddelen. Bij de officiële opening, op 27 november, laat zelfs Koningin Juliana van zich horen: zij woont destijds tenslotte op het nabijgelegen Paleis Soestdijk.

1974: gebouw 'Eekhoorn' wordt sociëteitsruimte

Door de bouw van de nieuwe school wordt het gebouw 'Eekhoorn' overbodig. Vanaf 1974 doet het gebouw dienst als sociëteitsruimte voor de oudere cliënten, en als ontvangstruimte voor de ouders. Het 'Nederlands Comité voor Kinderpostzegels' betaalt 17.000 gulden mee aan de nieuwe inventaris.

1975: eigen hobbyruimte voor meisjespaviljoen

Het meisjespaviljoen 'Hazelaar' krijgt een eigen hobbyruimte. Dankzij de nieuwe aanbouw kan het aantal plaatsen op 20 gehandhaafd blijven.

1977: Paviljoens afgekeurd

De twee oudste paviljoens 'Ceder' en 'Bosduif' – beide gebouwd vóór 1920 – worden afgekeurd. Hiervoor in de plaats komen 5 keer 2 moderne cliëntwoningen. Bij de sloop van 'Ceder', in het voorjaar van 1979, *'verdween een stuk pedagogisch verleden dat ... ons nu alleen maar bewondering en verbazing afdwingt. Hoe kon zoveel met duidelijk minder middelen dan thans ...'*

B. Modernisering van de zorg

De verbetering van de bouwkundige en zorgvoorzieningen leiden tot modernisering van de zorgverlening:

1971: vernieuwing van observeren en rapporteren

Het Van Arkel Instituut begint de modernisering van de zorg met een vernieuwing van de manier van observeren van en rapporteren over cliënten. Het resultaat: intensivering van hun behandeling.

1971: aanstelling 'ambtenaar voor de buitendienst'

Het Instituut stelt een 'ambtenaar voor de buitendienst' aan. *'Dankzij het werk van deze functionaris konden de maatschappelijke contacten met de plaatsende instanties en met de zeer moeilijke gezinnen aanzienlijk worden geïntensiveerd.'*

1972: uitbreiding van groepsbesprekingen

Het aantal groepsbesprekingen (tussen vertegenwoordigers vanuit het wonen en het onderwijs, samen met de psycholoog) wordt uitgebreid. In het verlengde hiervan werkt het Instituut *'aan het opstellen van een individueel behandelplan voor elke pupil.'*

1974: oprichting urgentieteam

Het Instituut richt een urgentieteam op. Dit heeft tot doel om de opnameprocedure sneller en efficiënter te maken. Dit werkt ook positief uit op de bezettingsgraad.

1974: oprichting denktank

Het Instituut krijgt een 'denktank', een studietoelichting van medewerkers. Deze commissie verdiept zich in de veranderende methodieken van het orthopedagogische inrichtingswerk.

1974: afstoting groentetuin

De groentetuin, een dagbesteding die het Instituut in de voorgaande jaren aardig geld had opgeleverd, wordt in 1974 om 'economische redenen' afgestoten.

1975: geslaagde ouderdag

Het Van Arkel Instituut organiseert in 1975 een geslaagde ouderdag (opkomst: 60%). In 1976 wordt voor het eerst gesproken over een *oudervereniging*, waar het Instituut naar eigen zeggen 'plezierig en nuttig' mee samenwerkt. In de jaren zeventig neemt de in- en samenspraak met de ouders een hoge vlucht. Voortaan kan het Instituut belangrijke beslissingen niet meer buiten hen om nemen.

1974-1978: vijf nieuwe zorggroepen

De meest ingrijpende modernisering in de jaren zeventig is de ontwikkeling van vijf nieuwe zorggroepen. Voortaan worden de kinderen niet meer ingedeeld op leeftijd, maar op basis van hun zorgbehoefte. Deze herstructurering is onder meer het gevolg van de instroom van een nieuwe doelgroep: kinderen met een hersenbeschadiging. Het gaat om de volgende 5 zorggroepen:

1. Een sluisgroep. Voor kinderen bij wie het (nog) niet duidelijk is in welke groep ze thuishoren;
2. Motivatiegroepen. Voor kinderen die achterblijven door externe factoren. In deze groepen ligt de nadruk op persoonlijkheidsontwikkeling en op het hanteren van sociale relaties;
3. Structuurgroepen. Voor kinderen met stoornissen vanwege bijvoorbeeld hersenbeschadiging. Hun chaotische en ontremde gedrag noodzaakt tot een apart leefklimaat, met een strak doorgevoerde structuur en programmering;
4. Activeringsgroepen. Voor kinderen met een laag niveau. Bij deze motorisch opvoedbare kinderen ligt het accent op de ontwikkeling van sociale vaardigheden, via training en activering;
5. Integratiegroepen. Voor oudere kinderen met uitzicht op een begeleide plaats in het productieproces; dit als onderdeel van hun maatschappelijke integratie.

In 1978 start de nieuwe groepsindeling in de praktijk. De bevindingen een jaar later: *'Bezinning op het werk was en is telkenmale nodig. Mede ten gevolge van de problematische geaardheid van nieuw opgenomen pupillen ging een aantal leefgroepen duidelijk zeer moeilijke opvoedingssituaties vormen. De eisen en toerusting voor de groepsleiding moesten toegespitst en verduidelijkt worden. Woorden en begrippen als emotionele stabiliteit, levenservaring, neen kunnen zeggen, gezag, werden sleutelwoorden. De reeds aanwezige vacatures namen toe of konden niet blijvend worden ingenomen door groepsleiding.'*

'De idealistisch-open instelling, welke vele kandidaten bij hun sollicitatie naar voren brachten, bleek onvoldoende toereikend om de realiteit van het opvoedingsgebeuren het hoofd te bieden. De eisen werden zwaarder en de begeleiding geïntensiveerd. (...) Behalve dat geschikte groepsleiding naar onze maatstaven schaars lijkt te worden, was het vervelend te constateren, dat bij vergelijkbare werkgebieden elders er dankzij gunstiger arbeidsvoorwaarden of door uitzichtloze huisvesting in Soest, een aantal kandidaten onze benoeming niet kon aanvaarden.'

1976: idee voor opzetten externe fasehuizen

Het idee ontstaat om de klassieke intramurale begeleiding voor een bepaalde categorie cliënten los te laten. De nieuwe trend: hun terugkeer naar de samenleving bevorderen door het opzetten van externe fasehuizen, en door het zelfstandig wonen onder begeleiding. Dit alles in één zorgketen, onder verantwoordelijkheid van het Instituut. *'Een uitgebreid en intensief overleg met de overheid zal nodig zijn'*. In januari 1982 krijgt het Van Arkel Instituut zijn eerste fasehuis, in Baarn.

C. Personele veranderingen

De modernisering van de zorgverlening leidt tot belangrijke personele veranderingen, zowel kwalitatief als kwantitatief.

1972: onderbezetting opgelost

Begin jaren zeventig kampt het Instituut met onderbezetting van groepsleiders, *'waardoor bij het werk in de groepen het optimale niveau nog niet kon worden bereikt.'* Dit wordt in 1972 opgelost.

1974: mevrouw Ferwerda met pensioen

Mevrouw A.J. Ferwerda-Brons gaat met pensioen. Deze markante persoon werkte twintig jaar op het Instituut als onderwijzeres én als paviljoenhoofd voor de oudere meisjes.

1975: Psycholoog en pedagoog in dienst

Een vertrekkende pedagoog wordt vervangen door een psycholoog en een pedagoog.

1976: overlijden directeur J.J. Schoonhoven

Het Van Arkel Instituut kent in de jaren zeventig een aantal directiewisselingen. De heer J.J. Schoonhoven, sinds 1958 directeur, overlijdt in december 1976. In voorafgaande maanden was hij vanwege zijn ziekte al vervangen door de heer H. Sluis, bestuurder van de overkoepelende Vereniging.

1977: nieuwe directeur en adjunct-directeur

In 1977 gaat mr. J.H. Mulder aan de slag als nieuwe directeur. De heer drs. A.J. Timmers wordt (pedagogisch) adjunct-directeur. Het is een nieuwe bestuursopzet; beide heren gaven ook leiding aan de vergelijkbare zorginstelling Groot-Emaus in Ermelo.

1977: plannen voor uitbreiding

De herstructurering geeft veel stof tot discussie. Toch kent het Instituut weinig personele mutaties. Voor 1977 plant men een uitbreiding in de groepsleiding en in de psychologisch-pedagogische staf.

Zomer 1979: overlijden van de heer Mulder

De heer Mulder overlijdt. Het Instituut wordt tot 1980 geleid door haar twee adjunct-directeuren: de heren drs. A.J. Timmers (pedagogisch) en G. Dijkstra (economisch).

Toenemende vergadercultuur

Een ander kenmerk van de jaren zeventig is de toenemende vergadercultuur. De medewerkers van het Instituut besteden steeds meer werktijd aan vergaderen. Een kostbare ontwikkeling die

in latere jaren weerstand zou oproepen bij het management.

Ontwikkeling van het BLO-onderwijs

Het BLO-onderwijs van het Van Arkel Instituut ontwikkelt zich in de jaren zeventig veel gelijkmatiger. Dit onderwijs telt in die tijd ongeveer 100 leerlingen. Het Instituut krijgt hiervoor in 1974 een nieuw en modern schoolgebouw. In 1975 wordt het aantal logopedie-uren verdubbeld, *‘wat een enorme verbetering voor onze leerlingen bleek te zijn.’*

Voor de oudere leerlingen werkt het Instituut nauw samen met diverse scholen voor voortgezet onderwijs. Zoals de Christelijke School voor Individueel Technisch Onderwijs in Amersfoort. In 1972 heeft het Instituut vijftien jongens op deze school. Een andere externe onderwijsvorm voor jongens is een werkplaats in Breukelen, die hen praktisch opleidt voor *‘een functie op een eenvoudig technisch niveau. Zij worden dus bijvoorbeeld geen metaalbewerker maar lasser.’*

Voor de oudere meisjes werkt het Instituut samen met de Afdeling ‘Individueel Huishoud-Nijverheidsonderwijs’ van de Christelijke Huishoudschool in Amersfoort.

Aan het einde van de jaren zeventig wordt het steeds moeilijker om afgestudeerde cliënten aan werk te helpen. Mede hierdoor breidt het Instituut in 1979 zijn stage- en werkbegeleiding uit.

De jaren zeventig in cijfers

In het begin van de jaren zeventig telt het Van Arkel Instituut ongeveer 120 kinderen. In 1972 vermindert het Ministerie van Justitie het gezamenlijke aantal plaatsen in de twee oudste paviljoens van 91 naar 56. Om het totale aantal plaatsen van het Instituut op niveau te houden, stelt het verenigingsbestuur met het ministerie een onroerend goed-plan op. Dit plan wordt in de jaren na 1972 uitgevoerd. In 1979 heeft het Instituut in totaal 121 cliënten.

In 1979 komt 65% van de kinderen uit de provincies Noord- en Zuid-Holland, en slechts 22% uit de provincie Utrecht. Het rapport vervolgt: *‘vanuit gemaakte prognoses zal de verblijfsduur niet beneden de 4 jaar komen. Een stagnatie op het gebied van het beschikbaar komen van gezinsvervangend tehuis of kamerbewoning, met name in Utrecht en in de Randstad, is daar de reden voor.’* In 1989 bedraagt het bezettingspercentage 96.

Hoofdstuk 14

1980 – 1989: onzekerheid én daadkracht

In de jaren tachtig wordt het voortbestaan van het Van Arkel Instituut serieus bedreigd. Het decennium kenmerkt zich dan ook door veel onzekerheid. En ook: door daadkracht en ontwikkeling.

Na enkele jaren onduidelijk beleid brengt het Ministerie van WVC (Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur) in 1983 zijn CHCD-nota uit (Commissie Herstructurering Categorale Debielenzorg). Deze nota verandert het beleid voor de jongeren van het Van Arkel Instituut ingrijpend. Voortaan moeten zij zo dicht mogelijk bij huis worden opgevangen; een bezuinigingsmaatregel. Het Ministerie mikt op een provinciaal aangestuurde zorg, met een volledig zorgpakket per provincie.

In de problemen

Het nieuwe beleid brengt het Van Arkel Instituut danig in de problemen. Want in 1979 komt slechts 22% van haar cliënten uit de provincie Utrecht, en 65% uit Noord- en Zuid-Holland. Nog serieuzer wordt het probleem doordat het Provinciaal Advies Lichaam Jeugdwelzijnsvoorzieningen (PAL) het Utrechtse provinciebestuur aanraadt het Instituut te sluiten.

Protest tegen dreigende sluiting

Directeur mr. A. Duyser en het overkoepelende Verenigingsbestuur protesteren bij de Staatssecretaris van Justitie en de Provincie Utrecht. Hij stelt dat de besluitvorming behoorlijk ‘recht-toe-recht-aan’ is geweest. Het bestaande zorgbeleid is rigoureu doorbroken. Er is onvoldoende gelegenheid geboden om de Ondernemingsraad en de Ouder-vertegenwoordiging advies te laten uitbrengen. Bovendien is zorg-regionalisatie een kwestie van lange adem, wat niet rijmt met een spoedige sluiting van het Instituut. Ten slotte stelt de heer Duyser dat het PAL-advies voornamelijk is uitgebracht om het aantal justitie-bedden in de provincie Utrecht zoveel mogelijk in stand te houden.

Het bezettingspercentage in de jaren vóór 1983 is onveranderlijk hoog. Toch begrijpt het Instituut dat haar capaciteit ruwweg twee keer groter is dan de nieuwberekende behoefte aan plaatsen. Ook met het oog op de werkgelegenheid moet worden gezocht naar andere bestemmingen. Daartoe wordt het management versterkt. Bovendien wordt de ‘personele unie’ met Groot-Emaus op 16 juni 1983 opgeheven, waardoor Het Van Arkel Instituut weer een eigen directeur krijgt. De heer Duyser wordt

directeur van Groot-Emaus, drs. P. de Graaff wordt directeur van het Van Arkel Instituut.

In 1977 wordt Groot-Emaus, als vergelijkbare zorginstelling, met het Van Arkel Instituut onder één directie gebracht. Aangezien Groot-Emaus vanwege het nieuwe overheidsbeleid de bestemming krijgt van landelijke opvang voor de allermoeilijkste jongeren, is zijn ‘personele unie’ met het Van Arkel Instituut ook om die reden niet meer houdbaar. Bovendien: Ermelo ligt in de provincie Gelderland, Soest in de provincie Utrecht.

Eind 1984 bevestigt het Ministerie van WVC dat de capaciteit van het Van Arkel Instituut *‘voorshands niet wordt beperkt.’* Het Instituut telt dan nog altijd 120 plaatsen; wel loopt het aantal medewerkers geleidelijk terug. De onzekerheden, die ook hun weg naar de lokale pers vinden, veroorzaken veel onrust bij ouders, cliënt-jongeren en medewerkers.

Hardere opstelling

In 1986 duren de Haagse bezuinigingsdrang en zijn trage besluitvorming voort. En daarmee ook de onzekerheid. Het Van Arkel Instituut verhardt zijn opstelling: *‘Van ons kan en mag geen medewerking worden verwacht aan besluiten die ons zullen dwingen om kinderen op straat te zetten of tegen de mogelijkheden in naar huis te zenden.’*

Nieuwe, veelzeggende schoolnaam

Deze nieuwe, licht agressieve toon blijkt in 1987 ook uit de nieuwe naam voor de school: *‘de Kwikstaart’* wordt *‘de Lasenberg’*. *‘Het woord ‘las’ of ‘lase’ werd vroeger gebruikt in de betekenis van een wig. Een belangrijk deel van de doelstelling van ons instituut is, dat school en internaat als wig in de samenleving dringen om ruimte te krijgen voor de aan ons toevertrouwde jongeren’.* Ook het logo benadrukt dit: de puntige ‘A’ van ‘Arkel’ steekt als een wig boven de andere letters uit. *‘De symboliek rondom deze veranderingen is natuurlijk belangrijk voor de herkenbaarheid van de instelling.’*

Zorgcapaciteit deels naar Zuid-Holland

Dat is nog niet alles. In 1986 besluit het overkoepelende Verenigingsbestuur een deel van de zorgcapaciteit over te hevelen naar Zuid-Holland. Vanwege het grote aantal cliënten uit die provincie wil het bestuur de hulpverlening met een totaalpakket zo dicht mogelijk bij de hulpvrager brengen. De Vereniging mikt op samenwerking met andere zorginstellingen met vergelijkbare plannen. De praktische uitwerking neemt vijf tot tien jaar in beslag, is de verwachting.

In 1988 krijgt de overheveling gestalte in het ‘Project Dordrecht’. Liefst 62 Van Arkel-plaatsen worden van Soest naar Dordrecht gebracht. In 1989 plant het Instituut in Dordrecht vier woningen en een dienstengebouw voor 32 cliënten, en een aantal fasehuizen voor de overige 30 cliënten. Het project wordt geleid door de heer drs. H.C. Couprie. Voor het te realiseren gebouw in Dordrecht wordt een lokale architect ingehuurd. De nieuwe Dordtse zorginstelling moet in 1993 van start gaan.

‘Project Dordrecht’ is in 1989 min of meer gepland als kopie van het Soester Van Arkel Instituut. Inclusief ZMOK-VSO-school voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen. Het project vordert goed, met een apart

traject voor het stichten van de school. Het wordt de eerste ZMOK-school van Dordrecht.

Zorgverlening in de jaren tachtig

Begin jaren tachtig belandt Nederland in een economische crisis. Er moet flink worden bezuinigd. Voor het eerst in twintig jaar is er minder geld voor de GGZ. Het Van Arkel Instituut moet zich inspannen om haar zorgniveau te handhaven met minder mensen en middelen. De zorgorganisatie en de school werkten hiervoor steeds nauw samen.

Afdeling voor voortgezet onderwijs opgericht

Een groot zorgprobleem is, dat de werkgelegenheid voor de Van Arkel-clieënten steeds moeilijker en schaarser wordt. Dit leidt in 1982 tot een reorganisatie van het onderwijsprogramma op *‘de Kwikstaart’*. De school krijgt een afdeling voor voortgezet onderwijs, voor kinderen van 12-14 jaar. Onderwijs met *‘ruime aandacht voor verschillende praktijkvakken’*. In die periode maakt directeur N.A. Marseille plaats voor de heer G. van Lochem. Onder dankzegging voor bewezen diensten.

Tuinonderhoud weer in eigen beheer

Een andere maatregel tegen het werkgelegenheidsprobleem is, dat het Van Arkel Instituut vanaf 1 januari 1983 zijn eigen tuin (weer) gaat onderhouden. In 1986 wordt dit ingekaderd in een project *‘dagopvang’* en een arbeidstraining met sociale en culturele vorming.

Dagverpleging

In 1988 krijgt *‘de kwetsbare schoolverlater’* landelijke erkenning in het *‘Besluit Substitutie dagverpleging’*. Dit leidt ertoe dat het Instituut dagverpleging gaat aanbieden, met een arbeidstherapie voor *‘licht-mentaal gehandicapten’*.

Bijscholing over geweld in gezinsverband

In 1988 publiceren de media veel over *‘geweld in gezinsverband’*, waaronder incest en psychisch geweld. Daardoor komen voor deze hulpvraag meer aanmeldingen. Het Instituut schoolt zijn pedagogisch personeel hierin bij.

Roep om meer middelen

Ten slotte: *‘In 1988 wordt duidelijk dat de problematiek van onze jongens en meisjes steeds meer vraagt van de begeleiding. Om ook meer te kunnen bieden, zijn ook meer middelen nodig. In de tariefafspraken voor ons werk wordt dit meer en meer erkend en gehonoreerd.’*

Samenwerken met andere zorginstellingen

In 1988 is het Van Arkel Instituut onderdeel van het *‘Regionaal Overleg Zwakzinnigenzorg Amersfoort’*. De Ziekenfondsraad wijst regio Amersfoort aan als proefgebied voor een *‘toekomstig stelsel van zorgfuncties’*, met een totaalpakket aan zorg. Hierbij moet de zorg minder in zorggebouwen worden verleend. Zorgverlening thuis kan dit mogelijk maken.

Overigens blijkt in 1987 dat de regionale samenwerking voor *‘zorg op maat’* moeizaam verloopt. De betrokken zorginstellingen hechten vaak (te) sterk aan het behoud van hun eigen identiteit.

In 1989 stelt het Van Arkel Instituut zijn dagactivering open voor vijf cliënten die niet op het Instituut wonen. Het Instituut verklaart zich ook bereid om tien externe cliënten mee te nemen op vakantie. Ook regelt het Instituut externe plaatsen in zijn speltherapie.

Fasehuizen

Aanmerkelijk meer succes heeft het Van Arkel Instituut met zijn fasehuizen. In 1981 plant het Instituut 24 plaatsen voor jongeren van 16 tot 21 jaar. Het heeft al twee geschikte woningen: in Baarn en Amersfoort. De locatie Baarn opent in januari 1982 met negen plaatsen, de locatie Amersfoort in augustus 1982 met acht plaatsen. In 1983 opent in Soest een fasehuis voor de resterende zeven plaatsen.

Om de doorstroom te waarborgen, is goede regulering van de toestroom naar fasehuizen nodig. Klachten zijn er over de onduidelijkheid van het overheidsbeleid, die een goede zorg- en facilitaire planning op langere termijn onmogelijk maakt. Desondanks zijn de ervaringen in de praktijk uitgesproken positief. Het fasehuis in Baarn biedt zorg aan jongens en meisjes van 16 tot 21 jaar. Er is geen scheiding tussen jongens en meisjes, wat nieuw is in 1982. De woonbuurt in Amersfoort *'heeft onze jongeren op hartelijke wijze in zijn omgeving opgenomen.'*

In 1983 verschijnt een evaluatie. Hieruit blijkt dat het een goede beslissing was om fasehuizen niet op of bij het Van Arkel Instituut zelf te bouwen. Aparte fasehuizen zijn duur (ook de personeelsbezetting) maar het achterliggende zorgidee is de relatief hoge kosten alleszins waard. Conclusie: *'Ook in de toekomst zal in die richting verder gedacht moeten worden.'*

Onderwijs in de jaren tachtig

Uitwerking medezeggenschapsstructuur

Op 1 februari 1982 gaat de Wet medezeggenschap Onderwijs van kracht. Vooruitlopend hierop begint de school 'de Kwikstaart' in 1981 met de uitwerking van een medezeggenschapsstructuur. Dit in een goede verstandhouding met de Oudervereniging.

Afdeling voor voortgezet onderwijs

In 1982 krijgt 'de Kwikstaart' een afdeling voor voortgezet onderwijs. Mede dankzij de positieve medewerking met de Onderwijsinspectie vordert deze interne herstructurering in 1983 goed. *'De noodzaak tot individualisering van het onderwijs enerzijds en de behoefte aan een grotere aandacht voor de gedragsproblematiek anderzijds dwingen tot het treffen van meer structurele maatregelen ter verlaging van de groepsgrootte.'*

School open voor externe cliënten

In 1987 stelt de school 'de Lasenberg' zijn onderwijs open voor kinderen uit Soest en omgeving die in de doelgroep vallen, maar niet wonen op het terrein van het Van Arkel Instituut. Hiertoe wordt besloten vanwege de regionalisatie van de zorg én met oog op de toekomstige overheveling van zorgplaatsen naar Zuid-Holland.

Van MLK-VSO naar ZMOK-VSO-school

In 1988 krijgt de school toestemming om zich per 1 augustus 1989 om te vormen van een MLK-VSO-school (max. 14 kinderen per klas) naar een ZMOK-VSO-school (max. 7 kinderen per klas). *'Eén en ander betekent ook dat de Lasenberg ook in de 90-er jaren een goede school kan blijven zolang het Instituut 64 plaatsen omvat.'* De omzetting wordt in 1989 goed uitgevoerd, al laten de bijbehorende verbouwing en uitbreiding van het schoolgebouw op zich wachten.

Verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd

In 1988 wordt de wettelijke meerderjarigheidsleeftijd verlaagd tot 18 jaar. Dit zorgt voor nieuwe zorginhoudelijke uitdagingen. Een aantal meerderjarig geworden cliënten verlaat het Instituut. Voor het onderwijs van de blijvers wordt studiefinanciering geregeld. *'De nieuwe status van de 18-jarige volwassene: volwassen Nederlander en student, levert een merkwaardige spanning op. Enerzijds is het een jongere die zelfstandig keuzes en beslissingen mag nemen. Anderzijds heeft menig pupil van 18 jaar en ouder nog echte opvoeding en begeleiding nodig, en is hij/zij zelfs van die begeleiding afhankelijk. Een en ander vraagt een aanpassing in de stijl van begeleiding. Er treedt een verschuiving op in de doelstellingen. De eigen-motivatie van de jongeren om te blijven in het Instituut en het belang voor zijn/haar bestwil wordt nog belangrijker.'*

Medezeggenschap voor ouders en medewerkers

De medezeggenschap gaat in de jaren zeventig voortvarend van start, maar in de jaren tachtig bloedt ze enigszins dood. Dat laatste hangt samen met de ingrijpende beleidswijzigingen en bezuinigingen die het Instituut in dat decennium krijgt opgelegd. Het dwangmatige karakter hiervan bemoeilijkt medezeggenschap. Een andere oorzaak is, dat de zorgproblematiek en zijn besluitvorming in de jaren tachtig steeds meer onzeker, complex, diffuus en onoverzichtelijk worden.

In 1981 ontstaat een meningsverschil tussen directie en ondernemingsraad over de inrichting van de medewerker-medezeggenschap in de dagelijkse praktijk. Een jaar later is de verstandhouding tussen beide weer goed. Wel klaagt de directie over tijdsgebrek om *'uitvoerig over allerlei beleidsproblemen te overleggen.'* Ze noemt het overleg met de ouders een *'uitdaging'*, mede vanwege een in 1983 vastgesteld (te) smal draagvlak.

Onroerend goed

In 1981 krijgt het Van Arkel Instituut een nieuw, modern keukengebouw. De oude keuken in gebouw Adelaar wordt een centrale vergaderruimte; de rest van het gebouw functioneert in 1982 weer als hoofdgebouw. Nadat de drie fasehuizen in 1982-1983 in bedrijf worden genomen, verhuizen de twee leefgroepen van gebouw Adelaar naar gebouw Hazelaar. Het voormalige hoofdgebouw Larix huisvest vanaf 1983 de technische dienst en één klas van de school. Het oude Paviljoen Bosduif, dat in 1977 was afgekeurd, wordt in 1983 afgebroken. De vrijgekomen ruimte wordt een speelveld.

Hoofdstuk 15

1990 – 2002: naar het einde van de zelfstandigheid

In de jaren negentig verandert de manier van verslaggeving. Het Van Arkel Instituut verpakt zijn gebeurtenissen niet meer in droge opsommingen, maar maakte er meer een ‘verkoopverhaal’ van. Niet verbazend, want vanwege een ministeriële beleidswijziging uit 1983 is opheffing van het Van Arkel Instituut een serieuze optie. Zo ver komt het uiteindelijk niet; wel moet de Soester zorginstelling in 1986 circa de helft van haar zorgplaatsen afstaan aan een nieuw te stichten dependance in Dordrecht. Het Instituut komt dit verlies tot en met 2002 niet meer te boven. In dat jaar verliest het bovendien haar organisatorische zelfstandigheid. Vanaf 1997 functioneert het Van Arkel Instituut in een groter organisatorisch verband. Ook daarom ‘verwatert’ de informatie over het instituut: het accent van de verslaglegging verschuift van de locatie naar het samenwerkingsverband.

1990

Nieuwe directeuren

In februari 1990 wordt interim-directeur drs. A.J. Timmers benoemd tot directeur pedagogische zaken van het Van Arkel Instituut. In mei wordt dr. A. van Dijk directeur algemene zaken. Hij volgt een andere interim-directeur op, drs. K.J. Sprangers.

Groen licht voor verhuizing naar Dordrecht

Het Van Arkel Instituut in Soest telt in 1990 circa 124 bewoners. In datzelfde jaar geeft het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC) groen licht voor de verhuizing van 62 zorgplaatsen van Soest naar Dordrecht. Geen goedkeuring verleent het ministerie aan de noodzakelijk geachte VSO-ZMOK-school in Dordrecht. *‘Naar een goede oplossing wordt gezocht.’*

Van MLK- naar ZMOK-school

De grootste bestuurlijke aandacht gaat in 1990 uit naar het onderwijs van ‘De Lasenberg’, met gemiddeld 100 leerlingen, van wie 12 externe leerlingen van buiten het Instituut. Per 1 augustus wordt

het schooltype omgezet van een MLK- (Moeilijk Lerende Kinderen) naar een ZMOK-school (Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen). Hiermee loopt het aantal kinderen per klas wettelijk terug van 14 naar 7. Het duurt nog tot 1992 voordat het schoolgebouw bouwkundig is aangepast.

Het is voor het Van Arkel Instituut in 1990 de uitdaging om taken en functies te bewaken, met als doel dat *‘de groepsleider moet zorgen dat ieder kind z’n plekje in de groep heeft, terwijl die kleine leefgemeenschap als geheel ook goed functioneert.’*

Speltherapie

Het Instituut begint met externe speltherapie. Twee dagen per week verzorgt speltherapeute Elly de Jong deze op speciaal-onderwijsscholen in Amersfoort. Ze heeft veel contact met de ouders. *‘De pedagogische begeleiding in de thuissituatie hoort erbij. Het geeft een nieuwe dimensie aan je werk.’*

Het overleg met de Ondernemingsraad gaat in 1990 vooral over het ‘Project Dordrecht’, de werkdrukverlichting, studie- en opleidingsfaciliteiten, vrijwilligerswerk en werving & selectie. De belangstelling voor het werk van de Oudervereniging neemt in 1990 toe. Het personeelsbeleid stuurde aan op twee ‘referentievragen’: (1) wat kan de organisatie doen om mij mijn werk goed te laten verrichten? (2) welke inzet en verantwoordelijkheid verlangt de organisatie van mij?

1991

Het Instituut begint in 1991 met het plannen van de overheveling van 62 zorgplaatsen naar Dordrecht. Deze overheveling moet in 1993 plaatsvinden. *‘Dit heeft enige personele consequenties, maar deze zijn van een beheersbare omvang’*, aldus de twee directeuren. De teamleiders krijgen een cursus personeelsmanagement; in oktober 1991 treedt de cao ‘*Sociale Begeleiding*’ in werking, om de overheveling van personeel te sturen. Er mogen geen arbeidsplaatsen verloren gaan.

Voor de overheveling naar Dordrecht formuleert het Instituut drie uitgangspunten. De nadruk moet liggen op individuele begeleiding (zoveel mogelijk ondersteund door groepsbehandeling), het personeel moet weten wat zij van de organisatie kan verwachten en wat de organisatie van hen verwacht. Bovendien moeten er voldoende ontwikkelings-ondersteunende functies en taken zijn.

Start verbouwing schoolgebouw

In 1991 begint de verbouwing van het schoolgebouw in Soest. Er wordt gemikt op 14 klassen voor elk 7 tot 8 leerlingen. Het gaat om klassen voor algemeen onderwijs én voor praktijkvakken als algemene techniek, huishoudkunde, textiele werkvormen, mechanische technieken, bouwtechniek en tuinbouwkunde. De verbouwing geeft overlast. Dat knelt extra omdat de school per 1 oktober 1991 een recordaantal leerlingen telt: 105. Het aantal externe leerlingen is gegroeid. De school heeft 25 leerkrachten, onder wie een aantal in deeltijd.

Feestweek

Het overkoepelende ‘s Heeren Loo bestaat in 1991 honderd jaar. Het Van Arkel Instituut organiseert daarom een feestweek. *‘Het was een leuk gebeuren, met als hoogtepunt de bekendmaking van de prijswinnaars uit de loterij. Hoofdprijs was een kleurentelevisie.’*

Tot slot

Het jaarverslag 1991 geeft ook aandacht aan Jan Siemeling, een 43-jarige leraar mechanische techniek die dan al negen jaar op 'De Lasenberg' werkt. Hij vertelt over zijn leerlingen: *'Vooral als ze wat ouder worden, kun je meer met hen beginnen. Ze zijn dan wat rustiger, luisteren naar je.'*

1992*Project Dordrecht*

In 1992 is 'Project Dordrecht' in volle gang. 's Heeren Loo bouwt in Dordrecht een internaat en een aantal externe woonhuizen. Met meerdere zorgverzekeraars worden afspraken gemaakt. Met ouders en personeel komen afspraken over de gevolgen van de overheveling van 62 zorgplaatsen. En het Instituut praat met het overkoepelende bestuur over de toekomstige organisatiestructuur Soest-Dordrecht.

Onderwijs regelen stuit op problemen

Het regelen van het bijbehorende onderwijs in Dordrecht stuit op flinke problemen: het ministerie van Onderwijs is niet ingesteld op een school in de provincie Utrecht met een dependance in Zuid-Holland. De constructie is *'uniek in het Nederlandse onderwijslandschap.'*

De verbouwing van 'De Lasenberg' in Soest is eind 1992 voltooid. Instituut en school zijn opgelucht dat de overlast voorbij is. De ZMOK-school kan nu werken zoals het hoort.

Reorganisatie van de zorg

Het Instituut reorganiseert in 1992 zijn zorg. Cliënten worden ingedeeld in twee groepen. Ten eerste een groep cliënten voor wie aanpassing in de leefwereld nodig is. Gedragsregulering en -controle moeten hen beschermen tegen de eigen impulsen en tegen bepaalde invloeden van buitenaf. Ten tweede een groep van cliënten die meer vrijheid aankan. Voor hen moet een leefklimaat worden geconstrueerd. De nieuwe indeling (opgenomen in het meerjarenplan) geldt voor Soest en Dordrecht.

Van fasehuis naar begeleid wonen

In het jaarverslag 1992 komt Cees van der Zouw aan het woord. Hij is de leider van het fasehuis in Soest. Cees vertelt dat zijn fasehuis-bewoners tegenwoordig na 2 tot 4 jaar kunnen doorstromen naar flats voor begeleid wonen óf naar een zelfstandige woning met begeleiding op afstand. De benodigde medewerking van Gemeente Soest en de financiering verlopen moeizaam.

1993

Het Van Arkel Instituut verandert in 1993 ingrijpend:

Opening dependance Dordrecht

De dependance in Dordrecht gaat in 1993 van start. De officiële opening volgt op 23 maart 1994. Eind 1993 telt de locatie 22 kinderen van 9 tot 14 jaar die vanuit Soest zijn gekomen én 10 nieuwe Zuid-Hollandse kinderen in dezelfde leeftijdscategorie.

Drie schakelwoningen in Bunschoten

Het Instituut verwerft 3 schakelwoningen in Bunschoten. Dit gebeurt op verzoek van het Regionaal

Overleg Zwakzinnigenzorg (ROZ) in Amersfoort. Er komen in totaal 12 woonplaatsen. Volgens de planning wordt deze nieuwe aanwinst volledig ondergebracht onder het Van Arkel Instituut.

Zorgbehoefte provincie Utrecht blijft groot

Directeur Van Dijk spreekt met klem tegen, dat de halvering van het aantal Soester zorgplaatsen voortvloeit uit een afnemende zorgbehoefte in de provincie Utrecht. *'Zowel de onderdruk als de bovendruk stijgt.'* Hij stelt vast dat er een toenemende noodzaak is om kinderen op jonge leeftijd op te nemen, en wijst erop dat er onvoldoende vervolgvorzieningen voor jongvolwassenen zijn.

Groeiende wachtlijst

De wachtlijst van het Instituut groeit in 1993. Dat heeft volgens Van Dijk meerdere oorzaken. Zo zijn de indicatiemethodes verbeterd. De samenleving wordt complexer en stelt hogere eisen. Bovendien neemt de instroom van allochtone kinderen sterk toe. Gezien het tekort aan zorgplaatsen houdt hij er rekening mee dat het Van Arkel Instituut zich in de toekomst moet richten op gezinsbegeleiding.

Tot slot

Ten slotte keren we terug naar Dordrecht. Directeur Van Dijk, over het onderwijs daar: *'Het heeft ongelofelijk veel voeten in de aarde gehad voordat de dependance van 'De Lasenberg' in Dordrecht er kwam. Tot de dag voor het Kerstfeest was het niet zeker. De minister van Onderwijs & Wetenschappen heeft uiteindelijk persoonlijk de knoop doorgehakt.'*

1994*Relatieve autonomie*

De locatie Soest wordt geleid door de heer G. Kramer; de dependance in Dordrecht door mevrouw P. Jongepier. Zij worden beiden aangestuurd door de heer dr. A. van Dijk, algemeen directeur van het Van Arkel Instituut. De samenwerking tussen Soest en Dordrecht ontwikkelt zich in 1994 tot een 'relatieve autonomie': *'... bewegen beide centra zich via hetzelfde spoor in eenzelfde richting, waardoor het ontstaan van cultuurverschillen wordt tegengegaan.'*

Samenwerking tussen 'Soest' en 'Dordrecht'

De locaties Soest en Dordrecht werken op diverse punten samen. Zoals voor de intake van nieuwe cliënten. *'Een gezamenlijke intake biedt het voordeel dat behandelingsbehoefte kinderen een grotere kans krijgen in de groep te worden geplaatst die het best bij hen past.'* Waarbij het van belang kon zijn *'als het kind wat verder van huis wordt geplaatst.'* Hieruit blijkt dat Utrechtse kinderen soms in Dordrecht worden geplaatst en andersom, wat ingaat tegen het regeringsbeleid om de zorg per provincie te regionaliseren. De locaties werken ook samen voor opleiding en training van personeel en voor een geïnstitutionaliseerd teamleidersoverleg. Ook houden de locaties gezamenlijk vakanties, met plek voor externe kinderen.

Geen bekostiging praktijklokalen

Deze bijzondere samenwerking, in twee provincies, verloopt goed onder de zorginhoudelijke aansturing vanuit het Ministerie van VWS. Het Ministerie van Onderwijs reageert echter aanmerkelijk minder soepel. Directeur Van Dijk verzucht: *'Het Ministerie past de regels toe als ware de dependance gelegen op korte afstand van de hoofdvestiging. In werkelijkheid echter is de afstand 80 kilometer'* Hij vervolgt: *'Grootste*

probleem is het niet bekostigd krijgen van praktijklokalen. En dat, terwijl onze jongelui juist het werken ‘met de handen’ zo ontzettend nodig hebben.’

School en zorginstituut groeien uiteen

In Soest zijn de school en het zorginstituut uit elkaar gegroeid. Dat heeft volgens locatiemanager Kramer twee belangrijke oorzaken. Ten eerste een verschillende rechts- en arbeidsvoorwaardenpositie tussen onderwijs- en zorgpersoneel. En ten tweede een toename van het aantal externe leerlingen op de school. In 1994 worden de banden weer aangehaald, onder meer door de individuele leer- en behandelplannen op elkaar af te stemmen.

Behoeft aan goede dagbesteding

Diverse bijzondere scholen in de provincie Utrecht dringen aan op goede dagbesteding voor jongeren tussen de 8 en 15 jaar. Ze dienen een aanvraag in bij het ROZ in Amersfoort. Locatiemanager Kramer: *‘Het is de bedoeling dat er twee locaties voor dagbehandeling komen; één bij het Van Arkel en één in Amersfoort. ... De bijbehorende gezinsbegeleiding komt in handen van de SPD. Goed overleg met de school en met het gezin van betrokkenen is een voorwaarde om het programma te doen slagen.’*

Nieuw type woonvoorziening in Bunschoten

In 1994 opent in Bunschoten een nieuw type woonvoorziening. Bestemd voor 12 cliënten van 21 tot 40 jaar, met *‘maatschappelijk storend gedrag’*, zoals (seksuele) agressie, dronkenschap en drugsgebruik. Locatiehoofd Cees van der Zouw is goed te spreken over de samenwerking met de Gemeente Bunschoten, de politie, de buurt, en de Gereformeerde Kerk: *‘De naam ‘s Heeren Loo heeft hier werkelijk nog betekenis.’*

1995

Samenwerking Soest en Dordrecht

De samenwerking tussen Soest en Dordrecht legt ook in 1995 flink beslag op de Van Arkel-organisatie. Directeur Van Dijk: *‘... moet er een balans zijn tussen het tempo van de overplaatsing en dat wat het personeel en de jongeren aankunnen. We vormen, misschien wel tegen wil en dank, een lerende organisatie, in elk geval als het gaat om het zoeken naar evenwicht.’* Dit wijst op problemen. Over de zorgverlening beperkt het jaarverslag 1995 zich tot Soest. Dordrecht wordt nauwelijks vermeld.

Onderwijs

Ook het onderwijs kent in 1995 problemen: de (te) lage financiering voor Dordrecht door het Ministerie van Onderwijs duurt voort. De school ‘De Lasenberg’ krijgt een nieuwe directeur en een nieuwe dependance-coördinator.

Renovatie leefgroepwoningen

In 1995 worden de bovenverdiepingen van de leefgroepwoningen van het Van Arkel Instituut in Soest bouwkundig gerenoveerd: *‘... wordt veel aandacht besteed aan het interieur en het hebben van een eigen plek. Dat is gewoon nodig, want de kerntaak van het Van Arkel bestaat uit het verlenen van 24-uurs zorg.’*

Uitbouw dagbehandeling

Ook bouwt Soest in 1995 de dagbehandeling uit, in een voormalige dienstwoning. En er zijn plannen

om een dagbehandeling in Amersfoort te starten. Verder organiseert het Soester Instituut drieweekse zomerkampen, ook voor externe kinderen uit de regio.

1996

Het jaarverslag van ‘s Heeren Loo geeft in 1996 voor het eerst geen apart hoofdstuk per zorginstelling. Hierdoor is de informatie over het Van Arkel Instituut voortaan minder gedetailleerd.

Samenwerking van ‘s Heeren Loo met andere zorgaanbieders

‘Samenwerking met andere zorgaanbieders in regionaal verband staat hoog op de agenda’, aldus de Raad van Bestuur. Zo gaat ‘s Heeren Loo in 1996 een *‘verkenningrelatie aan voor verdere samenwerking’* met Stichting Meilust uit Nijkerk. De Raad van Bestuur mikt op integratie, en besluit in 1997 tot een fusie per 1 januari 1999. Stichting Meilust is met 65 plaatsen te klein om zelfstandig voort te bestaan.

Buitenvoorzieningen

‘s Heeren Loo richt zich in 1996 op de bouw van een groter aantal kleinschalige woonvormen. In mei opent het Van Arkel Instituut in Dordrecht een eerste buitenvoorziening, en in maart 1997 een tweede. Deze zijn bedoeld voor jongeren met vaak een complexe problematiek, waarbij *‘orthopedagogische problemen samenvallen met een psychiatrische component.’* Inclusief de beide uitbreidingen telt het Van Arkel Instituut in Dordrecht 48 plaatsen.

Verbetering van de residentiële zorg in Dordrecht

‘In samenwerking met de locatie Soest is door de locatie Dordrecht van het Van Arkel Instituut gewerkt aan ...’, zo lezen we. Het gaat om verbetering van de residentiële zorg, onder meer door het ontwikkelen van nieuwe methodieken. Belangrijker is de toonzetting van die eerste zin. Het lijkt erop dat ‘Dordrecht’ in de samenwerking het voortouw neemt, terwijl het als dependance formeel onder Soest functioneert. We zien al in 1995 dat de samenwerking tussen de locaties enige ‘ruis’ oplevert.

ICT

‘s Heeren Loo werkt hard aan zijn informatietechnologie, met een TRES-zorglijn en EMIS-personeelsinformatie. De instelling hanteert diverse proeflocaties, waartoe het Van Arkel Instituut niet behoort. TRES was wel gehuisvest op het terrein van Van Arkel, in het voormalige paviljoen ‘De Hazelaar’. Het jaarverslag rept niet over problemen bij de invoering van de computersystemen.

Teamleiders worden budgethouders

Geurt van Bruxvoort, hoofd van de economisch-administratieve dienst, probeert de kwaliteit van de zorg te verbeteren. Dit door de teamleiders van leefgroepen tot budgethouder te maken. *‘Doordat men gedwongen is zorgplannen (financieel) te onderbouwen, zit er meer lijn in de zorg en daardoor verbetert de kwaliteit.’* De voorschriften van de inkooporganisatie van het Instituut blijven van kracht. Zoals: geen meubels kopen op de rommelmarkt en warme maaltijden komen verplicht uit de keuken van het Instituut.

Tot slot

Op 31 december 1996 telt het Van Arkel Instituut 122 cliënten en 102 medewerkers. Het jaarverslag

vermeldt drs. A. Benschop als ‘directeur ad interim’.

1997

Locatie Dordrecht wordt regionale achtervang-instelling

Verrassend: in 1997 wordt de locatie Dordrecht aangewezen als regionale achtervang-instelling. Het levert 24 extra plaatsen op, met dringend verzoek om deze uiterlijk in 1999 met nog eens 10 extra plaatsen uit te breiden. Hierdoor verbetert de positie van het Instituut in Zuid-Holland aanmerkelijk.

Wet op de Expertisecentra

Het Van Arkel Instituut werkt in haar onderwijs toe naar de Wet op de Expertisecentra, die naar verwachting in 2002 in werking treedt. De Wet houdt in dat een expertisecentrum een totaalpakket aan begeleiding moet bieden aan leerlingen van 4 tot 20 jaar met ernstige gedragsstoornissen en/of psychiatrische problemen. In deze samenwerking functioneren de scholen als lesplaatsen.

Financiële overeenkomst met Gemeente Dordrecht

De school in Dordrecht sluit een belangrijke financiële overeenkomst met de Gemeente Dordrecht. ‘*Wil je als dependance van de school in Soest enige invloed kunnen uitoefenen op en iets betekenen voor zo’n expertisecentrum, dan moet je niet alleen menskracht en visie te bieden hebben, maar er moeten ook een gebouw en voorzieningen zijn.*’

’s Heeren Loo richt sector LVG op

De LVG-sector (Licht Verstandelijk Gehandicapten) krijgt volop politieke aandacht. De wachtlijsten groeien en de regering stelt extra geld beschikbaar. De Raad van Bestuur van ’s Heeren Loo: ‘*Deze sector vraagt om een aparte behandeling, vanwege een werkerrein dat zich beweegt op het snijvlak van jeugdzorg, justitie en gezondheidszorg.*’ Vanuit die gedachte start ’s Heeren Loo in augustus 1997 een ‘sector LVG’, met drs. A. Benschop als directeur. De nieuwe sector omvat op 31 december 1997 het Van Arkel Instituut in Soest en in Dordrecht (137 plaatsen), Groot Emaus in Ermelo (265 plaatsen) en Stichting Meilust in Nijkerk (65 plaatsen). De Van Arkel-vestiging in Bunschoten wordt pas in het jaarverslag 1999 vermeld onder dit samenwerkingsverband.

Samenwerking met Stichting Nieuw Baalderborg

Vanaf 1 januari 1997 bestaat er een, vooral beleidsmatige, samenwerking met de Stichting Nieuw Baalderborg in Hardenberg. Deze was gelieerd aan ’s Heeren Loo. De directie wordt voor 50% ingevuld door de Raad van Bestuur van ’s Heeren Loo. Nieuw Baalderborg telt eind 1997 316 zorgplaatsen en 120 arbeidsplaatsen.

LVG-bedrijf grootste van Nederland

Het nieuwe LVG-bedrijf van ’s Heeren Loo wordt in Nederland de grootste in zijn soort. Met ruim 400 bedden (in Soest, Dordrecht en Ermelo) heeft het een aandeel van circa 25% in het landelijke aanbod voor deze doelgroep.

1998

Het LVG-bedrijf wordt voor het eerst ‘*Kwadrant*’ genoemd. Het is niet de enige naamsverandering, want het Van Arkel Instituut in Dordrecht werd omgedoopt in ‘*Auriga*’. Of er in Dordrecht méér verandert dan alleen de naam, is niet duidelijk; de financiële verslaggeving over 1998 beschouwt Soest en Dordrecht nog als één unit. Ook de status van de Dordtse school blijft onduidelijk.

Dagbehandeling voor jongeren

Het Van Arkel Instituut in Soest begint in 1998 een tweede dagbehandeling voor jongeren, in een nieuwe vestiging in Amersfoort.

Besloten behandeling

Kwadrant telt in 1998 474 jongeren-cliënten. Liefst 280 van hen worden behandeld bij Emaus in Ermelo. Emaus heeft als enige een ‘besloten behandeling’. Formeel zijn hiervoor 21 plaatsen, maar in de praktijk hanteert Kwadrant 64 plaatsen. Deze zorgkeuze levert een jaarlijks tekort op van ruwweg 800.000 gulden. Directeur Benschop licht dit als volgt toe: ‘*We kunnen die besloten behandeling dus alleen realiseren door op andere plaatsen minder inzet te leveren.*’ Met andere woorden: de overige Kwadrant-partners betalen mee.

1999

Fusie Stichting Meilust

Per 1 januari fuseert Stichting Meilust met ’s Heeren Loo.

Woonvoorziening Bunschoten

Eind 1999 wordt bekend dat de woonvoorziening in Bunschoten organisatorisch gaat verhuizen van Kwadrant naar ’s Heeren Loo-Lozenoord in Ermelo. De overdracht vindt plaats in januari 2000.

‘De Pôlle’ onderdeel van Kwadrant

In het jaarverslag 1999 wordt het trainings- en opleidingscentrum ‘*de Pôlle*’ in Friesland voor het eerst genoemd als onderdeel van Kwadrant.

Verantwoord ondernemerschap

Kwadrant omschrijft zichzelf in haar jaarverslag 1999 voor het eerst als ‘*ondernemer*’ Er staat: ‘*Op weg naar verantwoord ondernemerschap in de zorg en dienstverlening aan jonge mensen met een lichte verstandelijke beperking.*’

Meilust

Meilust in Nijkerk krijgt een zorgloket én – als eerste binnen Kwadrant – een logeershuis.

2000

In 2000 luidt de doelstelling van Kwadrant: ‘*Ondernemerschap en marktgerichte activiteiten ten behoeve van onze jongeren.*’ Op 31 december 2000 zijn er 844 mensen in dienst.

Samenwerking positief gewaardeerd

De zorginhoudelijke koers verandert in 2000 niet wezenlijk, al zijn er volop activiteiten en nieuwe initiatieven. De samenwerking binnen Kwadrant wordt nu positief gewaardeerd: de efficiency is toegenomen, en de onderhandelingspositie naar buiten toe is versterkt.

Ondersteunende bedrijf krijgt gestalte

In 2000 krijgt het ondersteunende bedrijf van Kwadrant gestalte. Een sectorbureau met directie, P&O en communicatie krijgen een plek in Ermelo, op de bovenste verdieping van de A-flat aan de Fokko Kortlanglaan 25. De financiële-/salarisadministratie en informatietechnologie (IT) vestigen zich aan de Groene Allee 46 (Groot Emaus) in Ermelo.

IT wordt gestandaardiseerd, website in ontwikkeling

In 2000 wordt de IT van Meilust en Auriga gestandaardiseerd. Het Van Arkel Instituut en Groot Emaus staan op de planning van 2001. Een eigen Kwadrant-website is in ontwikkeling. De beide vestigingen in Ermelo communiceren via een intranetverbinding.

Aandacht voor ziekteverzuim

Het ziekteverzuim van liefst 12% vraagt in 2000 veel aandacht van P&O. Deze afdeling werkt in dat jaar ook toe naar één Arbodienst voor heel Kwadrant.

Wachlijsten nemen toe

Bij het Van Arkel Instituut groeien de wachtlijsten. Op 31 december 2000 telt deze ruim veertig jongeren. Het Instituut noteert ook een grote vraag naar logeren en dagbehandeling.

Soest krijgt bewonersraad

Naast de cliëntenraad komt er in 2000 in Soest ook een bewonersraad. Dit wijst erop dat het aandeel externe cliënten is toegenomen.

Competentiegerichte hulpverlening

De groepsleiding van het Van Arkel Instituut leert in 2000 werken vanuit de 'competentiegerichte hulpverlening.' Daarbij gaat men bij een cliënt uit van de mogelijkheden en niet van diens beperkingen.

Nieuwe locatiemanager

In december 2000 gaat Van Arkel-locatiemanager G.E. Kramer vervroegd met pensioen. Hij wordt opgevolgd door Roland Stavorinus, hoofd Woondienst van Meilust.

2001*Nieuwe logeerhuizen Meilust*

In samenwerking met de 's Heeren Loo-locatie 'Groot-Schuylenburg' in Apeldoorn opent Kwadrant-partner Meilust in Apeldoorn een nieuw logeerhuis. Bovendien sticht Meilust twee andere logeerhuizen, een voor ADHD-ers, en een voor PDD-NOSers.

Kritische zelfdiagnose

Vooraf naar aanleiding van de kritiek vanuit de Raad van Bestuur ontwikkelt Kwadrant een kritische

is gebleken dat de basisstructuur van Kwadrant niet tot de gewenste resultaten leidt. Het ideaal was twee jaar terug om van Kwadrant één geïntegreerde organisatie te maken. Doel was het benutten van de gezamenlijke kennis en kunde van de verschillende lokaties zodat een meerwaarde zou ontstaan. De resultaten waren onbevredigend.'

Nieuwe organisatiestructuur

Deze onvrede leidt tot een nieuwe Kwadrant-organisatiestructuur. Daarbij worden locaties vervangen door de volgende regio's:

- Regio Arkemeyde in Nijkerk (Gelderland en Utrecht);
- Regio Auriga in Dordrecht (zuidelijk Zuid-Holland en Zeeland);
- Regio Emaus in Ermelo (specialistische residentiële opvang);
- Regio Middelrode in Ermelo (ambulante diensten in Overijssel, Gelderland en Noord Holland);
- Het overkoepelende Kwadrant-kantoor in Ermelo (directie).

Einde aan een zelfstandig Van Arkel Instituut

Deze herstructurering maakt een einde aan de zelfstandigheid van het Van Arkel Instituut. Samen met Meilust wordt het Instituut samengevoegd tot regio Arkemeyde. Het regiokantoor komt in een monumentaal 19e-eeuws pand in Nijkerk: het voormalige weeshuis, een zeldzame locatie voor een zorginstelling.

zelfdiagnose op het gebied van zijn strategie en organisatiestructuur. Deze wordt vastgelegd in de nota *‘Vertrouwen in goede banen’*. Actuele onderwerpen hieruit zijn onder meer:

- Het oplossen van wachtlijsten;
- Het functioneren van onafhankelijke indicatiecommissies voor het bepalen van de zorgbehoefte;
- Een vraaggestuurde bekostiging en een persoonsgerichte financiering;
- Het regionaliseren van de intensieve opvang en behandeling;
- En, waarschijnlijk het belangrijkste kritiekpunt: om het lokale denken uit te bannen, wordt de functie van locatiemanager vervangen door die van regiomanager.

Nieuwe directeur

Directeur drs. A. Benschop wordt per 1 april 2001 ad interim vervangen door mevrouw A. de Graaf, locatiemanager van Meilust. Zij wordt per 1 januari 2002 opgevolgd door een nieuwe directeur, mr. A.G. Renting.

Veluwe Alliantie

De ondersteunende diensten van Kwadrant worden ondergebracht in een ‘Veluwe Alliantie’, samen met die van de ‘s Heeren Loo-locaties Ede, Ermelo en Apeldoorn. Het gaat om de financiële en salarisadministratie, personeelszaken, communicatie, en informatisering & automatisering. De afdeling personeelszaken wordt gereorganiseerd. Ten eerste omdat de integratie vanuit de vier instellingen tot Kwadrant nog niet is voltooid, ten tweede omdat er in 2001 een nieuwe, gewijzigde cao komt.

Twee nieuwe leefgroepen

Het Van Arkel Instituut sticht in 2001 de leefgroepen ‘Phoenix’ (in april) en ‘Albatros’ (in september). Dankzij de opening van Albatros kan het Instituut de groepsgrootten beperken tot maximaal acht; de financiering van de leefgroepen wordt hierop aangepast.

Protocol logeren aangepast

In 2001 past het Van Arkel Instituut zijn protocol voor logeren aan. Dit gebeurt naar aanleiding van een juridisch advies, dat voortvloeit uit een meningsverschil over het verplicht laten logeren van jongeren op de kamer van een cliënt.

Samenvoeging zorgklokken

In 2001 wordt begonnen met het samenvoegen van de zorgklokken van het Van Arkel Instituut en Meilust.

Hoog personeelsverloop

Er spelen ook serieuze personeelsproblemen, onder meer bij het management. Het Instituut heeft in 2001 met 34,9% het hoogste personeelsverloop binnen Kwadrant (gemiddeld 22,7%); het ziekteverzuim schommelt tussen de 3 en 11%.

2002

Ontevredenheid over Kwadrant

De Raad van Bestuur van de ‘s Heeren Loo Zorggroep is niet tevreden over Kwadrant: *‘Het afgelopen jaar*

Verantwoording

De belangrijkste bron voor dit boekje zijn drie ‘notulenboeken’. Hierin staan uitgebreide, handgeschreven notulen van de bestuursvergaderingen op het Van Arkel Instituut:

Jaarverslag 1956 van het Van Arkel Instituut.

‘Van Arkel, begeleidend schrijven’, een jubileum-tijdschrift uit 1997 ter ere van het 50-jarige bestaan van het Instituut.

Boekje **‘Gewoon anders, 1947 – 1987’** met vier toespraken ter ere van het 40-jarige jubileum van het Van Arkel Instituut.

‘Informatie achtergronden Van Arkel Instituut’ uit 1988 van dhr. drs. A.J. Timmers.

Ongetiteld boek met handgeschreven gegevens van cliënten van het Van Arkel Instituut.

Het **bulletin van Vereniging ‘s Heeren Loo** van november 1985.

‘Verslag over het jaar 1967’ van de Vereniging tot Opvoeding en Verpleging van Geesteszwakke Kinderen (= de voorganger van ‘s Heeren Loo).

‘Jaarverslag 1974 en financieel verslag 1973’ van ‘s Heeren Loo.

Artikel **Nieuw Veluws Dagblad** (6 februari 1991) over 100-jarig bestaan ‘s Heeren Loo.

Artikel uit **Gooi- en Eemlander** (16 juni 1997) over 50-jarig bestaan Van Arkel Instituut.

Websites van **Omroep Brabant** en **Elsevier**, voor informatie over het strafrechtelijk onderzoek uit 2012 inzake het jongensInstituut in Heel (Limburg).

Wikipedia (onder **‘Krankzinnigenwet’**) over de Nederlandse GGZ-wetgeving uit de 19e eeuw.

Informatie op internet over de **Gerharda Sebilla Verhoeven Stichting**.
Receptieboek met bijzondere gelegenheden uit de periode 1948 – 1958.

Kadastraal uittreksel over juridische leveringen van het terrein aan de Hellingweg te Soest.

Boekje **‘Top, Wonen, leren en ontspannen aan de Hellingweg’** ter ere van de nieuwbouw uit 2010-2011.

De map **‘stukken commissievergaderingen’** met allerlei documenten.

Adrie Bos-Schlingmann was geboren voor het werk “We hadden het heel gezellig”

Op haar 17e ging Adrie Bos-Schlingmann (geb. 1932) werken bij het Van Arkel Instituut. Ze was slechts 17 jaar, maar ze bleek geboren voor het werk. Dat was niet vanzelfsprekend, want er was een groot verloop; lang niet iedereen bleek geschikt. Samen met een collega kreeg ze de leiding over de 39 kinderen van paviljoen B. Al meteen op haar eerste dag werd ze uitgetest door één van de kinderen. “Hij gooide een tabouretje, een ijzeren krukje, naar me. Het enige wat ik zei was: ‘Ik kom het maar weer terugbrengen naar je.’ Hij werd er stil van.”

Adrie werd in één week ingewerkt door de vertrekkende collega. Daarna werd ze geacht het werk aan te kunnen. “Er waren altijd vier personeelsleden in het gebouw: één in de keuken, twee bij de kinderen en één reserve of werkend in het naaikamertje. Eéns per maand had het personeel een weekend vrij. Verder was het zes dagen werken, 9 uur per dag, en dan een dag vrij.” Eten met de kinderen deden ze in hun vrije tijd. Adrie en haar collega deelden een kleine kamer. De overdracht ging mondeling. Het personeel had het heel gezellig, herinnert ze zich. “We waren vaak in een jolige bui. Dan ging er iemand in de wasmand zitten en werd de mand van de trap afgeduwd. Hilariteit! Tot een moeder haar zoon kwam terugbrengen. Ze keek met open mond.”

“De kinderen werden allemaal getest door professor Waterink. In onze groep was een heel lief meisje. Ze was een beetje spastisch en kon je heel indringend aankijken. Ze kon nauwelijks praten. In 1951 kreeg ze een spraaklerares, juffrouw Dracht. Ze kwam erachter dat het meisje niet ‘achterlijk’ was, maar doof. Het meisje is daarna naar het doveninstituut gegaan.”

Na een jaar of drie werden de huisjes B en C verbouwd. Er werd een stuk aangebouwd, terwijl het leven in de huisjes doorging. “Het was zomer en we sliepen in de openlucht. Een pittige tijd,

want er was veel onrust onder de kinderen. Na de verbouwing konden er meer kinderen komen wonen en kregen ze meer leefruimte.”

In 1954 ging Adrie trouwen en verliet ze het Van Arkel Instituut. Ze kijkt terug op een “heel fijne, diepgaande en vormende tijd”. Vreselijk vond ze het om weg te gaan. Adrie onderhield met veel collega’s lange vriendschapsbanden. Later begreep ze van één van ‘haar’ vroegere kinderen dat ze veel indruk had gemaakt met de verhalen die ze vertelde in het bos onder de varens, tegenover Paleis Soestdijk. Een belangrijke blijvende herinnering voor hen.

Oud-medewerkers Jan en Bregita van den Berg creëerden structuur én sfeer

Waterballet met de brandspuit

Jan en Bregita werkten beiden op de Asterix-groep op paviljoen Hazelaar. Jan van 1979 tot 1983, Bregita van 1980 tot 1988. Pas na het vertrek van Jan ontstond een diepergaande relatie. “Ik vond het niet leuk dat Jan na de zomervakantie opeens was vertrokken, zonder afscheid van me te nemen. Dus ik nam contact op om hem gedag te zeggen” Er volgde een afspraak. En nog één. Inmiddels zijn Bregita en Jan alweer jaren getrouwd. Ze hebben twee prachtige dochters.

Bregita en Jan werkten op een groep met tien moeilijk opvoedbare kinderen. Dat vroeg om een structuurverlenende benadering. Sommige kinderen hadden het in hun leven al zwaar en kregen het soms ook niet makkelijk op het instituut. De kern van de problematiek lag vaak in de thuissituatie. De vijf groepleidsters waren ook sterk in het creëren van sfeer, vertelt het echtpaar. “Er bleek daarin meer mogelijk dan gedacht, als we ons maar hielden aan de afspraken. Zo mochten de kinderen een keer met de handen eten. Ook hielden we eens een waterballet met de brandspuit op het grasveld.”

Bij het werken met de kinderen draait het erom dat zij zich goed en veilig voelen, en het liefst ook gelukkig, stellen Bregita en Jan. Ze moeten denken aan die jongen die niet wilde meebidden. “Hij zei dat hij geloofde in de evolutietheorie. Maar toen er op clubs mocht worden ingetekend, koos hij voor het clubje van de pastoraal medewerker. Wat hij daar hoorde en beleefde, had zo’n invloed op hem, dat hij uiteindelijk besloot om belijdenis te doen.”

Het echtpaar kijkt vooral positief terug op de goede onderlinge sfeer. Ze roemen de manier waarop de hoofdleidster omging met de teamevaluaties. “Wij zochten bijvoorbeeld bij ieder teamlid een passend dier en legden onze keuze uit. Zo praatten we eigenlijk over de eigenschappen en het functioneren van die

persoon. Wat vind je goed van elkaar? En wat zijn de verbeterpunten? Zo kregen we in een goede sfeer zicht op ons eigen functioneren. Op die manier konden we veel bereiken.”

Na zijn vertrek volgde Jan een studie aan een bijbelschool en werd hij pastoraal werker in Utrecht. Daarna volgde hij een opleiding maatschappelijk werk. Het werken met jongeren bleef trekken; hij ging werken met randgroepjongeren. Tegenwoordig werkt hij alweer jaren bij Bartiméus in Zeist. Bregita verliet het Van Arkel Instituut drie jaar later. Ze behaalde haar HBO-J diploma en ging werken in de thuiszorg. Ze kijken allebei terug op mooie en leerzame jaren bij het Van Arkel Instituut.

Bewoner Daniëlle positief over tijd in Soest

Naar helemaal zelfstandig wonen

Thuis ging het echt niet meer. En ook een pleeggezin werd geen succes. Daarom kwam Daniëlle op haar 11e jaar wonen op de leefgroep Pelikaan van het Van Arkel Instituut. Dat was in 1988. Ze kijkt met een positief gevoel terug op haar tijd in Soest.

Ze weet nog goed dat ze naar het Van Arkel Instituut kwam. Samen met haar moeder en iemand van Jeugdzorg. Een verdrietig moment. Maar het contact met haar moeder bleef intact. Om de week ging ze een weekend naar huis; dat was goed. Ze kwam terecht op de Pelikaan. Maar twee jaar later werd die groep opgeheven. Zonder voor aankondiging verhuisde iedereen naar een andere woonplek. Dat zit haar nog dwars. Daniëlle ging naar de Bosduiven, een groep voor jongere kinderen waar ook een broer van haar verbleef. Tot slot ging ze naar de Meerkoet.

Daniëlle herinnert zich haar tijd op de Van Arkel Instituut goed. Het buitenspelen, de konijnen verzorgen, het paardrijden en het kamp in Zeewolde. En samen met haar mentor kleding kopen in Amsterdam. Ze heeft er veel geleerd voor de rest van haar leven.

Begeleid wonen

Na de Meerkoet ging Daniëlle naar de Buitenvoorziening in Baarn. Hier deed ze mee aan een begeleid-wonen-project, binnen de muren van het huis. De volgende stap naar zelfstandig wonen zette ze op de Haverweerd in Soest. Een plek met minder begeleiding en meer eigen verantwoordelijkheid. Ze doorliep ondertussen De Lasenberg, school voor voortgezet speciaal onderwijs. En omdat ze gek is van dieren, liep ze stage in een dierenwinkel in Soest-Zuid.

Drie zoontjes

Inmiddels woont Daniëlle samen met haar

vriend. Samen hebben ze drie zoontjes. In de zomer van 2019 is ze getrouwd. De moeder van Daniëlle is een leuke oma.

Oud-medewerkster Elly Overduin krijgt vuurdoop tijdens vakantiecamp

Darten, maar dan anders

Elly Overduin kwam op 1 augustus 1998 werken op de Pelikaan van het Van Arkel Instituut. Ze herinnert zich nog goed haar allereerste dienst. Het was middenin de vakantieperiode en de kinderen waren vrij. Er waren maar vier kinderen op de groep en Elly draaide boventallig mee. De week ervoor had ze een vakantiecamp van de Eekhoorn. Niet bepaald een saai weekje.

“Het was een bijzondere uitdaging om met kinderen op een terrein te kamperen. Ze sliepen al dan niet alleen in hun eigen tent. Geen luxe koepeltentjes die je in één worp opzet, maar de ouderwetse driehoekjes met staande stokken. Dit gaf het terrein een militaristische aanblik, maar de kids hadden het naar hun zin. En ik kreeg mijn eerste overlevingstraining.”

“Met lichte kriebels in mijn buik begon ik die dag. Het was stralend weer. De kinderen hadden helaas geen stralend humeur. Eén van de jongens was boos en rende met dartpijlen over het voetbalveld. Ik keek vol verwachting naar mijn nieuwe collega, want hoe los je zo iets op? De collega gaf een duidelijke instructie, die direct werd opgevolgd door de jongen. Hij leverde de dartpijlen in door ze met een sierlijke boog in de voet van mijn collega te werpen. Ze trok wit weg, terwijl ze tegen de jongen riep dat hij nu moest terugkomen en dat de pijl niet in haar voet hoorde. De collega moest een week met haar voet omhoog zitten. Daarna keerde ze gezond en wel terug.”

Andere gebeurtenissen die Elly zijn bijgebleven:

- De wasvrouw die in de vakantie belde waar de was bleef, terwijl Elly heerlijk lag uit te slapen (“sorry, ik kom eraan”).
- De huismoeder die altijd met een sigaret in haar mondhoek en het zweet op haar voorhoofd stond te stofzuigen.
- De kaas die we van de teamleidster in

de diepvries moesten bewaren en de sinaasappelsap die we moesten aanlengen met water, wat niemand bleek te doen in de praktijk.

- De roze gordijnen waarvan zowel wij als de kinderen beweerden dat deze roze waren omdat ze van een speciale homoseksuele groep waren geweest.
- De uitjes naar de kinderboerderij, de fietstochten en de stedentrips.
- En natuurlijk mijn geweldige initiatief om elke dinsdag te gaan hardlopen met de kinderen, terwijl ik daarna zelf nooit meer werkte op dinsdag.

Oud-begeleidster Franny Douwstra-Wynia

Koninklijk sleeën door het Baarnse Bos

Franny Douwstra-Wynia werkte van 1957 tot 1962 op het Van Arkel Instituut. Ze kijkt terug op een prachtige tijd. Eén vrolijke gebeurtenis is haar altijd bijgebleven.

“Ik werkte als begeleidster op paviljoen Bosduif, op een groep van twaalf jongens van 8 tot 12 jaar. Op de woensdag- en de zaterdagmiddag waren de kinderen vrij van school. Dan gingen we altijd wandelen en spelen in het Baarnse Bos of de Soesterduinen. Op een middag in 1959 lag er sneeuw in het Baarnse Bos. We namen de sleeën mee, want er is een heuveltje waar je vanaf kon glijden. Dolle pret! Plotseling stopte een Jeep. We schrokken een beetje, want we waren bang dat het de boswachter was. Maar nee. Er stapte een man uit. Hij pakte sleeën en een lang touw en bond dit alles achter de Jeep. Er stapten ook een mevrouw en een meisje uit. Het ging om koningin Juliana en haar dochter Marijke (Christina). Alle kinderen zijn achter de auto door het Baarnse Bos gegleden. We kwamen wel laat thuis. De directeur stond ons al op te wachten bij de poort. De ‘tamtam’ had zijn werk gedaan, dus hij begroette ons in een vrolijke stemming.”

Harm Dallinga werkte 40 jaar als kok

Mooie tijd in de centrale keuken

Net 18 jaar was Harm Dallinga, toen hij vanuit het verre Groningen als kok aan de slag ging bij het van Arkel Instituut. Het werd een loopbaan van liefst 44 jaar. Een mooie tijd, afgezien van de laatste vijf jaar.

Harm werd aangenomen door de toenmalige directeur. De directeur woonde met zijn vrouw boven in gebouw de Adelaar. Op zondagochtend moest Harm de trap en de gang boven dweilen, voordat de directeur en zijn vrouw terugkwamen uit de kerk en misschien wel visite kregen. Al het personeel, alleen maar vrouwen, woonde intern. Harm vond een gemeubileerde kamer aan het Kerkpad in Soest.

Harm werkte in de keuken, als tweede kok. “Best zwaar werk trouwens. Want er moesten grote pannen worden getild. Eéns per week kwam leverancier Kok uit Ede. Dan moest de helft van de voorraad de keldertrap af, de andere helft de trap omhoog. Tot 1973 haalden de kinderen van de paviljoens het eten op met een handkarretje. In 1973 kwam de gele elektrokar. Daarmee brachten we het eten voortaan naar de paviljoens. De keuken verzorgde ook het eten en drinken voor het personeel. De groepsleiding moest voor een bepaalde tijd een ‘broodbriefje’ inleveren. Maar ik moest er regelmatig erachteraan bellen.” In 1974 kwam er iemand bij in de keuken, in 1980 gevolgd door nog een collega.

In 1980 kwam de nieuwe centrale keuken: ‘de Korenschoof’. In datzelfde jaar werd Harm hoofd Keuken. Ondertussen kwamen er Buitenvoorzieningen/ Fasehuizen in Soest, Amersfoort en Baarn. Hier werd zelf gekookt. Een andere grote verandering was de verhuizing van een deel van de bewoners naar Auriga in Dordrecht. “Onze centrale keuken hield maar zestig eters over”, herinnert Harm zich. Op den duur gingen alle groepen zelfstandig koken.

In 2008 werd de centrale keuken overbodig. Een onrustige tijd voor het keukenpersoneel. “Ik kwam zonder werk te zitten. Uiteindelijk mocht ik huishoudelijk werk doen, om bezig te blijven. Op 1 januari 2013 ging ik, na 44 jaar, met verplicht pensioen.”

Oud-bewoner Hennie van Os

“Mijn mentor, zo’n kerel! Net zo lang als ik”

Op 12-jarige leeftijd kwam Hennie van Os wonen bij het Van Arkel Instituut. Tegenwoordig woont hij samen met zijn vriendin Evelien. Hij blikt terug op een goede tijd op het instituut.

Hennie werd in 1985 geboren in Rotterdam. Als baby werd hij weggehaald van zijn ouders. Zij konden niet voor hem zorgen en Hennie was ook ondervoed. Hij ging naar een pleeggezin. En daarna naar een ander pleeggezin. Aan beide pleeggezinnen heeft hij geen goede herinneringen; hij voelde zich “rot” en in de steek gelaten. Op het Van Arkel Instituut had Hennie het wel naar zijn zin. Hij woonde er achtereenvolgens op de Pelikaan en het Vossenhol.

Lastig vond hij het wel om zijn plek in de groep in te nemen. Om erbij te horen deed hij weleens dingen die niet echt bij hem pasten. Dat moest anders, vond hij zelf ook. Hennie werd weerbaarder en gemotiveerd om aan zijn toekomst te werken. Hij ging stagelopen bij banketbakker Wim Rademaker. En later bij Expert Schoenmaker in Soest, waar hij een vaste baan kreeg, op voorwaarde dat hij zijn rijbewijs behaalde. Dat deed hij.

Intussen woonde Hennie in het Fasehuis in Baarn. Eerst beneden op de woongroep, later ging hij naar Begeleid Zelfstandig Wonen op de eerste verdieping. Dat vond Hennie niet zo leuk; hij miste de gezelligheid van de groep. Voortaan moest hij voor zichzelf zorgen op zijn eigen kamer.

Kratje bier

Hennie kijkt met een goed gevoel terug op zijn tijd op het Van Arkel Instituut. Hij kon het goed vinden met de begeleiding: ‘Mijn mentor, zo’n, kerel. Net zo lang als ik.’ Ook school vond hij

leuk, net als de vakanties. De kerkgang beviel minder, vooral het te lange stilzitten. Veel straf heeft Hennie niet gehad. Soms moest hij op zijn kamer blijven; lastig als je van gezelligheid houdt. Sommige dingen heeft de leiding nooit ontdekt. Zoals dat kratje bier bovenop het systeemplafond.

Na Het Van Arkel Instituut ging Hennie wonen in een wooncentrum in Amersfoort. Inmiddels woont hij alweer een aantal jaren samen. Eerst met meer begeleiding in de buurt, tegenwoordig met ambulante begeleiding. Vanwege gezondheidsklachten werkt Hennie niet meer bij Expert, maar bij een zorgboerderij tussen Putten en Nijkerk. Hij heeft het er naar zijn zin. Vooral het omgaan met de paarden vindt hij prachtig. Het gaat goed met Hennie. En om beter te kunnen omgaan met de dingen uit het verleden, heeft hij gekozen voor therapie.

Oud-medewerker Jaap Ritsema haalt herinneringen op Het kratje paste mooi onder mijn bed

Op 1 september 1973 gingen ze beiden aan de slag bij het Van Arkel Instituut: Jaap Ritsema en zijn vriendin Jeannet van Olst. Jeannet had haar diploma op zak, Jaap had geen opleiding en geen ervaring in het werken met kinderen. Het kwam allemaal goed. “Die eerste jaren zijn bepalend geweest voor mijn werkzame leven in de zorgsector. Hier is de basis gelegd en de liefde opgewekt voor het werken met jongeren met moeilijk verstaanbaar gedrag.”

Met één koffertje en een houten Heineken-kratje met boeken kwamen Jeannet en Jaap aan bij het Van Arkel Instituut. Jaap: “Ik kreeg kamer 10 in paviljoen Bosdruif, weinig groter dan een werkkast, waar ook nog het orgel van het paviljoenhoofd stond. Mijn bed kon er net dwars in. Dat kratje paste prima onder mijn bed.” Jaap werd begeleider op de A-groep van Ceder. “Werken was je leven. Er was een enorme drive om er het beste van te maken voor de kinderen. Op de klok werd niet gelet en als je vanwege ziekte van een collega meer moest werken, dan was dat zo. Alle collega’s woonden op of dichtbij het terrein. Je zag elkaar buiten diensttijd regelmatig. Eindeloos praatten we over de kinderen, de organisatie en over hoe het beter zou kunnen.”

“In de A-groep bleven na enkele maanden alleen een collega en ik nog als groepsleiders. Als de één dienst had, had de ander vrij. Je was er voor en na schooltijd, tot bedtijd. Je had regelmatig nachtdienst, samen met een collega van een ander paviljoen. De kinderen kregen aanvankelijk onderwijs in het paviljoen. Dan werd de groepsruimte na het ontbijt omgetoverd tot een klaslokaal. In de loop der tijd is er heel veel verbeterd. Zo kwam er een speciale groep voor de zeer structuurbehoeftige kinderen: paviljoen de Hazelaar met een Obelix- en een Astrix-groep. En omdat intensieve inzet nodig was, werd de teamgrootte uitgebreid naar vier.”

Een vrolijke bende

Jaap heeft talrijke herinneringen aan zijn tijd op het instituut. “Op een zomeravond hadden Dick en ik slaapdienst. We bedachten een bizar plan. Vanavond mochten alle jongens gebruikmaken van de vluchttrappen (normaal streng verboden er ook maar naar te kijken), en van de brandspuiten. Het ging dwars door alle gangen en trappen. Een vrolijke bende. Vooraf hadden we duidelijk uitgelegd dat dit een éénmalige uitzondering was. Iedereen genoot. Op een gegeven moment zeiden we: ‘Stoppen en opruimen.’ Binnen de kortste keren was alles opgeruimd, drooggedweild en netjes gemaakt. Een absolute topavond. Die leerde mij dat het niet gaat om ‘structuur’, maar om duidelijkheid.”

Naar de kerk

“Elke zondag gingen we met de kinderen naar de gereformeerde kerk. We zaten boven op de galerij. Erg rustig was het zelden. De kinderen begrepen weinig van wat er werd gezegd en met zo velen stil bij elkaar zitten was een hele opgave. Dus na de kerkdienst gingen de zondagse kleren snel uit en kregen we iets lekkers bij de koffie. Was het toch nog gezellig. Op zondag kregen we ook iets extra lekkers vanuit de centrale keuken. Gebruikelijk was er de ‘onderjurkenvla’ in de meest extreme kleuren: fel, roze of geel. Op zondag was er ook een stukje vlees. Jammie! In de keuken werkte Harm. Die wilde er altijd wel iets lekkers van maken. Ik vergeet nooit die

grote kookpotten. Na het sluiten van de centrale keuken werd er op de groep gekookt. Dat was in de tijd dat de paviljoens werden vervangen door huisjes. Huisjes die via de bovenverdiepingen met elkaar verbonden waren, zodat je niet per huisje een slaapdienst nodig had.”

“Geen idee hoe we het voor elkaar kregen, maar een collega en ik gingen met zijn tweeën met de hele groep op kamp naar Elburg. Later gingen we met een team van vier personen kamperen in de waterleidingduinen bij Zandvoort. We maakten een intensief programma. Zo gingen we eens zwemmen in een werkelijk idyllisch schoon meertje. Oh, wat was dat lekker schoon en stil en erg rustig. Totdat we uit het water werden geschreeuwd. We waren aan het zwemmen in puur drinkwater dat op het punt stond om naar Amsterdam te worden gepompt. We kregen een boete, maar of we die ooit hebben betaald?”

“Voordat ik groepsleider werd, bleek uit een beroepstest dat ik me het best kon focussen op een carrière als profvoetballer. Dat zat er toch echt niet in, maar toen ik op het Van Arkel ging werken, voetbalde ik heel vaak met mijn jongens. Ze waren nogal onder de indruk van ‘mijn voetbalkunnen.’ Ik vond het wel grappig dat ik tegen mijn vrienden kon zeggen: ‘Ik speel betaald voetbal met de jongens van mijn werk.’”

Oud-leraar Jan Mulder

We bouwden zelfs een handenarbeidlokaal

In een christelijk onderwijsblad zag Jan Mulder de vacature waarin het Van Arkel Instituut een onderwijzer zocht. Dat dat onderwijs werd gegeven in de woonkamers van de paviljoens, stond er niet bij. Dat ontdekte ik pas toen ik de klas voor de eerste keer officieel overnam. Jan werkte van 1963 tot 1973 bij het Van Arkel Instituut.

“Enkele uren nadat de directeur van het Van Arkel Instituut mijn brief kreeg, kwam hij onaangekondigd in mijn klas. Ik ging gewoon door met lesgeven. Van een proefles was dus geen sprake. Per 1 januari 1963 werd ik aangenomen. Dat we al een huis hadden, heeft mijn aanstelling waarschijnlijk bespoedigd, want er was een groot tekort aan woningen. Ik verving het hoofd van paviljoen C, die jarenlang onderwijzeres en hoofd was geweest.”

Jan gaf les aan een groep van circa zestien leerlingen. “Het onderwijs was 90 procent individueel. Vakken als Bijbelse geschiedenis, vaderlandse geschiedenis, aardrijkskunde en natuurkunde gaven we in klassenverband. In de zomertijd gingen de jongens van de middengroep eens per week naar het openluchtbad in Soest. Aan het eind van het seizoen was er het zwemexamen. Handenarbeid was voor mijn klas eigenlijk onmogelijk in de woonkamer. Er was niet eens een fatsoenlijk fonteintje om handen te wassen. Dat moest ik laten aanleggen in een kast. Geen wonder dat de tv een makkelijke oplossing was om de kinderen bezig te houden.”

“Het oude handenarbeidlokaal – het Duikertje – was een stenen gebouwtje van circa 5 x 8 meter. Er zaten meerdere rotte plekken in het dak. Hier deden twaalf tot vijftien jongens handenarbeid. Er was geen verwarming en nauwelijks opslagruimte. Ik heb toen met mijn klas een stenen uitbreiding aan dit lokaal gebouwd. Een ruimte van ongeveer 12 x 8 meter: de Dolfijn,

met spouwmuren, gascentrale-verwarming, een toilet en opslagzolders. Alles werd gebouwd door onze jongens. Iedereen gebruikte het gebouw. Helaas heb ik de resultaten niet gezien, vanwege mijn emigratie naar Australië. Intussen werd ook hard gewerkt aan de bouw van een nieuwe school. Ook die heb ik nooit af gezien.”

Een commissie van onderwijspersoneel organiseerde toneel- en filmavonden, excursies, een goochelaar, Kerst en Sinterklaas en bandconcerten. “We hadden zelfs een toneelgroepje dat toneelavonden organiseerde op het instituut en ook bij 's Heeren Loo in Ermelo. Dolle pret bij de leerlingen, die het personeel in een heel andere rol zagen.” Ook de schoolreisjes en excursies zijn Jan bijgebleven. “Zoals excursies naar het Muiderslot, de DAF-fabriek, een houtzagerij (voor jongens) en een knopenmakerij (voor meisjes).” Het instituut had een eenvoudig maandblad voor de kinderen. “Daarin stond een rubriek van ‘Ome Jan’, met eenvoudige handenarbeid en spelletjes om te doen. Geen van de kinderen is erachter gekomen dat ik ome Jan was.”

“Er gold een leerplicht tot 16 jaar”, vervolgt Jan. “Daarna werd voor iedere leerling een bestemming gezocht, passend bij zijn of haar kunnen, aanleg en karakter. Voor oudere jongeren was dit meestal een bedrijf, zoals een fietsmaker of een timmerwerkplaats. Hier leerden ze een vak. Sommige jongeren volgden zelfs een cursus op de technische (ambachts)school. De oudere meisjes werden vaak in een geschikt gezin geplaatst, als hulp in de huishouding.”

Mettie Scholtens was 23 jaar begeleider

“Hopelijk kijken ze met een positief gevoel terug”

Maar liefst 23 jaar werkt Mettie Scholtens op het Van Arkel Instituut: van november 1974 tot september 1997. “Ik begon in paviljoen Bosduif. Een groot, oud gebouw waar vier leefgroepen waren gehuisvest. Kort daarvoor was school de Kwikstaart geopend.”

Mettie begeleidde samen met nog twee groepsleidsters een groep van veertien meisjes in de leeftijd van circa 8 tot 14 jaar. “We werkten alleen: twee weekends op, één weekend af. Dit om te voorkomen dat één van het team in het weekend hele diensten moest draaien.”

Nieuwbouw

“Eind jaren zeventig kwam er nieuwbouw op het terrein. De groepen werden ingedeeld naar drie manieren van opvoeden: structurering, motivering en losmaking. Ik ging met een nieuw, iets groter team naar Jachthuis. Dit was een gemengde groep in de lagere-schoolleeftijd. Ook het team was gemengd: er kwamen steeds meer mannelijke groepsleiders.”

“Ons team bestond uit vijf begeleiders. Daardoor konden we vaker met z'n tweeën een dienst draaien. Vooral prettig op de vrije woensdagmiddag en in het weekend, want dan gingen we naar park Colenso, het Baarnse Bos tegenover het paleis of het bos achter het paleis. We gingen op de fiets naar de Soester Duinen. Of naar het openluchtzwembad. Bij minder weer deden we binnen spelletjes, we knutselden of maakten wat lekkers. Zondags gingen we naar de kerk. Het personeel kreeg ook pastorale ondersteuning.”

Doorstromen

Begin jaren tachtig stapte Mettie, via Zwaluwnest, over naar Fasehuis Baarn. “Hier ging ik werken met jongeren in de puberleeftijd tot circa twintig jaar. Dat was weer heel anders werken.

Het Fasehuis was een woonvoorziening tussen beschermd wonen en wonen in de maatschappij in. De jongeren leerden hier vaardigheden zoals boodschappen doen, je kamer netjes houden, wassen en koken. Je kon er doorstromen naar een volgende groep met nog meer zelfstandigheid: de 1e verdieping. Het huis stond in een woonwijk, dus we hadden burens. Na het Fasehuis konden de jongeren doorstromen naar een nog zelfstandigere woonvorm, in twee flats. En als laatste stap: zelfstandig wonen, begeleid wonen of (tijdelijk) terug naar huis. Ik hoop dat ze met een positief gevoel terugdenken aan die periode.”

Oud-bewoners Rolf en Agnes Vos-van Asselt leerden elkaar kennen op het instituut

“Je móest je bord leegeten”

Rolf Vos en Agnes van Asselt leerden elkaar in de jaren zeventig kennen op het Van Arkel Instituut. Ze trouwden op 21 mei 2001. De vader van Agnes, dominee, zegende het huwelijk in. Onlangs kregen de oud-bewoners een rondleiding op het terrein. Het enige wat hen nog bekend voorkwam was: de windwijzer van de Eekhoorn. Die staat op een soort rotonde midden op het terrein. Al pratende komen de herinneringen naar boven.

Rolf woonde van 1965 tot begin jaren zeventig op het Van Arkel Instituut. Eerst op Ceder, later op het Jachthuis. Agnes woonde van 1972 tot 1978 op paviljoen Hazelaar. Allebei herinneren ze zich nog de dag van de uithuisplaatsing. Van beiden konden de ouders niet voor hun zorgen. Rolfs moeder woonde in een rusthuis, en ook de moeder van Agnes was niet gezond.

Op zondags naar de kerk. De cent die Rolf voor de collecte kreeg, besteedde hij aan zoethout. Om de week postzegels knippen bij directeur. Deed je dit niet goed, dan zwaaide er wat. En dan het mini-zweepje (het Spaanse rietje) dat incidenteel werd gebruikt door de directeur en ook wel door groepsleiding. De groepsleiding had altijd gelijk en zei nooit sorry. Hij herinnert zich de telefoon, die je met een handigheidje kon gebruiken zonder te betalen. De gong die twee keer ging: één keer voor het handenwassen en één keer voor het eten. Stoelen die je niet mocht verschuiven; anders stond je in de hoek. Het vele eten dat werd opgescheept. Je móest je bord leegeten. Leuk waren de Koninginnedag-defilés op Paleis Soestdijk.

Ook bij Agnes komen de herinneringen. Op de Hazelaar had een echtpaar de leiding. Ze reden in een rode Alfa Romeo. In de keuken moest ze snijbonen afhaken. Dan deed de kok ze door de machine. Het was niet altijd leuk. Medebewoners waren niet altijd even aardig. En

de leiding had wel “es last van losse handjes”. Als ouders hierover klaagden, was het gauw over. Na schooltijd douchen. In alfabetische volgorde, dus Agnes van Asselt was altijd als eerste aan de beurt. Daarna wat drinken, tafeldekken, eten en afwassen. Geen tv, dus dan maar haken en puzzelen. Er was een poes Poeki. In de eendenvijver stond ezel Arkellientje.

Rolf woonde na het Van Arkel Instituut nog een tijdje op Groot Emaus. Agnes ging wonen in een gezinsvervangend tehuis in Nunspeet. Daar ontmoetten ze elkaar weer. Inmiddels zijn ze alweer een heel aantal jaren bij elkaar. Ondanks de mindere momenten, kijken ze met een goed gevoel op de periode op het Van Arkel Instituut.

Magda de Boer, onderwijzeres van 1967 tot 1971

“Veel vrijheid om te experimenteren”

“Ik was nog maar 19 toen ik een advertentie zag voor onderwijzer op het Van Arkel Instituut. In juni 1967 had ik een gesprek met directeur van het Van Arkel Instituut. Na de vakantie hoorde ik dat de baan voor mij klaar stond! Ik wist dat de lessen werden gegeven in de eetzaal van de paviljoens. Dat klonk nogal ongewoon. Maar ik had gelukkig een eigen lokaal in een apart gebouw dat grensde aan de grote zaal. Daardoor konden we ons eigen ding doen.”

“In Amsterdam had ik lesgegeven aan een klas van veertig levendige kinderen in een min of meer achterbuurt. Zij waren pas vier jaar. Nu stond ik opeens voor een groep met tieners. Jongens en meisjes met ernstige leer- en gedragsproblemen. Een van de eerste dingen die ik besloot te doen was om 's morgens samen thee te drinken. We maakten de thee samen.”

“Het was heel moeilijk bezigheden te vinden die ze leuk vonden. Een paar kinderen konden een beetje lezen, maar leren op de conventionele manier zou niet veel resultaat opleveren. Ik ontmoette iemand die een klein bedrijfje aan huis had: lege dozen moesten worden gevuld met zakjes met gekleurde rietjes, schroeven, moeren en bouten. We verdienden zowaar wat geld. Daarvan betaalden we excursies, kochten we kopjes en ook een platenspeler. De tieners die 's middags werkten waren heel blij: werken en luisteren naar muziek. Het hoofd van de school, gaf ons veel vrijheid om te experimenteren.”

“Werken met deze jonge mensen was een hele uitdaging. Af en toe belde ik om assistentie. Aanvankelijk nam ik elke dag de bus naar Amsterdam Centraal en de trein naar Baarn en fietste ik vervolgens naar Soest. Op een dag stal één van de meisjes mijn fiets en reed in het zicht van iedereen rondom de eendenvijver. Ik wist dat het geen zin had achter haar aan te rennen, dus ik ging aan mijn bureau zitten wachten,

beseffend dat ik de trein naar Amsterdam zou missen. Uiteindelijk bracht ze mijn fiets, mijn jas en mijn tas terug. Maar ze was verbaasd dat ik niet op mijn fiets stapte. Ik zei dat ik geen haast had en bleef nog een paar minuten zitten.”

In mijn derde jaar op de Eekhoorn kwam er een nieuw hoofd van de school. Toen werden er serieuze bouwplannen voor de school ontwikkeld. Er waaide een ander wind. “Ik ging door met lesgeven in lezen en schrijven, rekenen, lichamelijke oefening, handenarbeid en handwerken. Op een dag hadden we eigenlijk muziekles, maar we deden gym. Toen ging de telefoon: iemand op kantoor vertelde me dat de schoolinspecteur onderweg was naar de Eekhoorn! Ik zei tegen de kinderen dat ze hun kleren vlug moesten aandoen over hun sportkleren en we begonnen te zingen. Geen idee of hij wist dat we met gym bezig waren, maar hij was diep onder de indruk.”

Ritje in mijn Fiatje

“Tijdens de schoolvakantie nam ik enkele kinderen die nooit naar huis gingen een dagje uit. Een boottocht door de grachten van Amsterdam, een bezoek aan Artis en een ritje in de tram. Dat viel in de smaak. Ze genoten van het ritje in mijn Fiatje!”

Betsy Bouwhuis-Bosch werkte op paviljoen Ceder

Je naaste liefhebben als jezelf

‘Zegt alles aan Jezus’. Dat stond op de jassenkast in de gang van paviljoen Ceder. Op deze groep kwam Betsy Bouwman op 19-jarige leeftijd werken. Op 1 september 1963. De tekst gaf me een goed gevoel.

Betsy was één van de tien leidsters die op paviljoen Ceder werkte, onder begeleiding van de onderwijzeres van school. “Ze was een wijze vrouw met een groot hart voor de drie groepen van elk 45 jongens en voor haar personeel. Er was orde en structuur. Eén van haar spreuken was: ‘Kan het door orde, of moet het door tucht?’ Voor elke groep was er een schrift met regels voor het grote huishouden, dat we samen met de jongens deden. We veeften de slaapzalen elke dag. Op zondag alleen zwabberen; het was Gods dag. Alle jongens gingen mee naar de kerk. Iedereen kreeg 1 cent voor de collecte. Zuinig, maar beter iets dan niets.”

“’s Middags kregen we bij de thee besmeerde beschuitjes met suiker of hagelslag. Per vijftien jongens was er één pakje margarine, dat we netjes in blokjes verdeelden. Dit was natuurlijk te weinig voor kinderen in de groei. Dus als er jus over was van de warme maaltijd, maakten we die warm voor een jusboterham. Een traktatie! Wie in het weekend werkte, kocht extra beleg en betaalde dit zelf. Eén namiddag in de week werd er grondig gedoucht, er werden oren schoongepeuterd en nagels geknipt. De keukendienst bakte voor iedereen een kaasboterham. Wie schoon was, kreeg bij de televisie een boterham.”

“Voor het personeel was er vaak soep. Dat kwam omdat de vader van één van de pupillen, een soepfabriek had. Als deze vader in het weekend weer kwam, bracht hij vaak een doos met bliken soep mee van de fabriek. Het warme eten werd gebracht in grote kisten op een kar.

De drie huiskamers hadden schuifdeuren. Die gingen open en zo konden alle jongens langs de etenskitten, waar de jufs aardappelen, groente en jus opschepten. Het vlees kregen ze als de deuren weer dicht waren. Het personeel at hetzelfde. Ik herinner me de dunne havermoutpap, die wij ‘onderjurkenvla’ noemden.”

“We volgden de cursus van de ‘Vereniging tot opvoeding en verpleging van geesteszwakke kinderen.’ De cursus bestond uit medische vakken, psychologie, zwakzinnigheid, pedagogische beginselen en Bijbelse geschiedenis. Als je geslaagd was, kreeg je de speld met de afbeelding ‘Pelikaan met jongen’, als symbool voor ons werk. Volgens de legende voedt de pelikaan zijn jongen met zijn bloed door in haar eigen borst te prikken. Kortom: ‘Je naaste liefhebben als jezelf’. Niets assertiviteit; er is nogal wat veranderd.”

Betsy maakte na een paar jaar de overstap naar paviljoen het Jachthuis. Hier woonden ongeveer 18 werkende jongens met een team van 4 jufs. Met hen heeft Betsy nog aardig goed contact.

Coby Bartels-Boeve

“Al gauw bleek dat het uniform niet hoefde”

Het was altijd al de wens van Coby Bartels om met kinderen te werken. Dus toen ze de advertentie zag van assistent-groepsleidster, solliciteerde ze direct. “Ik werd in het hoofdgebouw ontvangen door de directeur. In mijn ogen een plechtige man. Het rook naar eten, want de keuken was vlakbij. De geur was lekker, de ontvangst statig.”

“De directeur vroeg me onder meer of ik een interne cursus wilde volgen van de plaatselijke gereformeerde predikant. Er hoorde ook een kerkdienst met de kinderen bij. Ook ging het sollicitatiegesprek over onregelmatige diensten. Of ik wel wist wat dat inhield. En of ik geen spijt zou krijgen van het opgeven van mijn regelmatige werk. We praatten ook over intern of extern wonen. Ik wilde per se extern wonen, want ik wilde geen kamer op de gang tussen de kinderen. Dat was wel goed. Ik had ook een kort gesprek met de orthopedagoog. Daarna kreeg ik mijn uniform: blauw met een wit schort, en een speld met de naam van het Van Arkel Instituut.”

“Mijn dienst begon in de kerstvakantie. Al gauw bleek dat het uniform niet hoefde. Ik heb het één of twee keer aangehad, het witte schort met speld wat vaker. Ik had gewoon een lange broek en trui aan en bleef die dragen, ook na de vakantie. Maar daar stak een groepsleidster een stokje voor. Ik moest het goede voorbeeld geven aan de meisjesgroep en een rok dragen. Au. Ik deed het gewoon wel. Hoe lang weet ik niet meer, wel de volgorde van wat toelaatbaar was: eerst een lange broek met zeer lang vest of zoiets. Daarna steeds kortere vesten over de lange broek. Daarna zonder vest en vervolgens de hotpants en zo maar door, het eind was zoek, haha.”

Corrie van Ee werkte 20 jaar bij het instituut Leerzaam en vormend

Corrie van Ee begon als kraamverzorgster. Maar in een spontane bui solliciteerde ze bij het Van Arkel Instituut. Ze werkte er liefst twintig jaar: van 1973 tot 1993. Eerst op de Meerkoet, later bij het Vossenhol, waar ze teamleidster was.

Er waren veel leuke momenten, waar Corrie en haar collega's echt van genoten. Zo bewaart ze goede herinneringen aan de zomerkampen met Diana van Fulpen. "Aan zo'n kamp deden ongeveer veertig kinderen van 6 tot 17-18 jaar mee. We deden van alles tijdens zo'n kamp. Zoals een tochtje op de fiets van Zeewolde naar Harderwijk. Natuurlijk kochten we dan vis, die we daarna ontleedden. De kinderen toonden ontzag en respect. Toen ik een bloedvergiftiging opliep, gingen de kinderen voor me zorgen." Kortom, de jongeren hadden ook een vormende uitwerking op de begeleiders.

Niet dat de jongeren altijd zo makkelijk waren in de omgang, nuanceert ze. Ze zaten immers niet voor niets op het Van Arkel Instituut. Sommige jongeren zijn haar bijgebleven. Zoals die grote, prikkelgevoelige jongen die al gauw het overzicht verloor en zichzelf dan niet meer in de hand kon houden. Zij moest dan vaak ook zelf flink in het geweer komen om hem rustig te krijgen. Of dat meisje dat zo extreem bezig was met het onder druk zetten van groepsleiding en andere jongeren, dat het uitliep op een vechtpartij met dat meisje. Dat laatste was een dieptepunt voor Corrie. Ze heeft toen een poosje niet gewerkt en kreeg coaching. "Terugkijkend was het wel heel leerzaam en vormend."

Al met al kijkt ze terug op een goede tijd. "Ik had het gevoel dat ik er mocht zijn. Ik denk wel eens dat ik zelf nog een kind onder de kinderen was." Ze zegt veel te hebben gehad aan de hoofdleidster en de locatiemanager. Veel bewondering had ze

voor de kinder- en jeugdpsychiater. Zij nam de jongeren heel serieus en legde zo nodig in het team uit wat er nodig was in de behandeling van een jongere.

Oud-medewerker Jannie Vreeman haalt herinneringen op Patatbakken in de keuken van Harm

Als meisje van net 20 jaar begon Jannie Vreeman midden jaren tachtig als stagiaire op de Vrije Vogel, één van de huisjes aan de Hellingweg. "Ik ben inmiddels 54 jaar en ik herinner me de diensten waarbij het etenskarretje over het terrein reed en er tussen de middag warm gegeten werd. De eerste keer dat ik de leiding mocht nemen tijdens het eten, begonnen de jongeren met het bestek op de pannen te rammen. Luisteren deden ze natuurlijk niet."

Daarna werkte Jannie een aantal jaren in paviljoen Meerkoet. "Op zondagochtend gingen we altijd naar de Emmakerk, onder aan de 'berg'. De meeste jongeren waren daar niet zo voor te porren. Toen ik eindelijk iedereen bij elkaar had en we eindelijk in de kerk zaten, kwam ik erachter dat ik één meisje was vergeten. Zij zat nog op haar kamer en het huisje was op slot."

Vaak werd op het terrein een bazaar georganiseerd. Zo ook in de stagetijd van Jannie. "Ik mocht patatbakken in de keuken van Harm. Dat was zo'n beetje het heilige der heiligen, want de keuken was het domein van Harm. Hij was altijd heel precies en netjes. Nadat alles klaar was, moest er worden schoongemaakt en gedweild. Dat dweilen was wel een ding. Dat moest altijd eerst nat en daarna droog. En oh wee als je erdoorheen liep."

Verboden

Jannie herinnert zich veel van die tijd. Vervoer met het busje. Zwemmen in het Soester natuurbad. De vakantiecampen in de zomer. Het Hemelvaartskamp bij Baarn toen het 's nachts zes graden vroom. "'s Avonds gingen de mensen van de slaapdiensten altijd bij elkaar zitten, van Vrije Vogel, Meerkoet en Pelikaan. Als de jongeren op bed lagen en je dienst was afgelopen, had je zin in een biertje. Dat was natuurlijk verboden. In de Meerkoet stond altijd een krat in de meterkast; een publiek geheim. We bewaarden

de aardappels die overbleven van de lunch om 's avonds op te bakken."

Na de Meerkoet ging Jannie werken in het Fasehuis aan de Oranjelaan in Soest. "Ook aan die tijd bewaar ik mooie herinneringen. Met veel verschillende mensen heb ik in het team gewerkt en een hoop lol gehad. De meeste foto's die ik heb, zijn van die tijd. Ik heb ook een slaapwachtschrift. Daarin schreef degene die slaapdienst had iets op voor de volgende slaapwacht."

De gemengde gevoelens van oud-bewoner Joop van Dijk

“Soms had ik ineens de kolder in de kop”

Het ging al een tijdje niet goed met Joop van Dijk. Daarom kwam hij in 1986 wonen op het Van Arkel Instituut. Inmiddels woont hij alweer 36 jaar onder de paraplu van 's Heeren Loo. Joop kijkt met gemengde gevoelens terug op zijn tijd op het instituut. “Het ging soms hele tijden goed met me. Dan ineens kreeg ik de kolder in mijn kop.”

Joop is van 5 juni 1975. Waarschijnlijk konden zijn biologische ouders niet voor hem zorgen en werd hij ondergebracht bij pleegouders. Die zijn er nog steeds voor hem. Joop heeft zelfs hun achternaam aangenomen. Destijds ging het niet zo goed met hem. Daarom ging hij een half jaar naar een observatiehuis. Van daaruit ging hij naar de Obelix-groep van het Van Arkel Instituut. In 1991 verhuisde Joop naar paviljoen Pelikaan. En weer later naar Vossenhol. Daarna ging hij wonen bij Woonvoorziening Bunschoten. Joop woont vrijwel volledig zelfstandig, in een woonhuis dat valt onder deze voorziening.

Opgefokt

Joop had moeite met de regels en wilde voor zijn 18e weg zijn. Hij liep een keer weg van het instituut, samen met een meisje en nog wat anderen. “Ja, bij mij ging het wat op en neer. Ik weet nog dat ik een keer een groepsleidster aanvloog. Ik was al wat opgefokt en ineens stond zij achter me. Ze legde haar hand op mijn schouder. Ik schrok toen zo dat ik haar opbeurde naar de gang sleepte. Dat was niet mis. Ze had aangifte kunnen doen. In plaats daarvan hebben we samen zitten huilen.”

Joop maakte ook veel leuke dingen mee. “In de Obelix-tijd gingen we een keer op de fiets naar Apeldoorn. Na drie kilometer kregen we een lekke band. We zijn toen teruggegaan met de bus. Ook de zomerkampen in Baarn en Zeewolde waren leuk. Ik ging toen al niet meer met mijn

ouders op vakantie.”

Accepteren

Joop kan goed praten over zijn problematiek. “Ik heb een beperking en dat heb ik moeten accepteren. Het ging soms tijden goed met mij en dan ineens weer niet. Mensen schatten mij ook te hoog in.” Joop gebruikt medicatie en vindt zelf ook dat hij dat nodig heeft. Hij heeft geen relatie meer. “Ik had een vriendin maar die ging vreemd. Ik krijg veel stress bij een vrouw. Dan weet ik niet wat ik moet doen en hoe ik me moet gedragen. Ik begin er maar niet meer aan. En oh ja, ik had een slechte verslaving: gokken. Daar ben ik vijf jaar geleden mee gestopt. Nu verzamel ik portemonnees en tasjes.”

IJsselmeervogels

Joop voelt zich thuis in Bunschoten, zeker in zijn directe omgeving. Hij voetbalt in het G-team van IJsselmeervogels en heeft een leuk contact met de trainer en diens vrouw. Met het G-team ging hij al eens naar Portugal. Joop werkte twaalf jaar bij de Elbertse Orgelmakers in Soest en zes jaar bij Muis Banket in Bunschoten. Tegenwoordig werkt hij bij de Veensche Kas in Nijkerkerveen en de Heerenhof in Nijkerk, beide van 's Heeren Loo.

Oud-medewerker Leny Koole-Koster

“Ik hoorde altijd mooie verhalen”

“Ik moest een keer bij de directeur komen. Ik dacht dat ik op het matje werd geroepen en was bang voor wat er zou komen. Het bleek dat mijn moeder een brief had gestuurd naar de directeur, met het verzoek of ik thuis op de boerderij mocht helpen met de grote schoonmaak. Ik schaamde me erg, maar ik mocht wel gaan voor een paar weken.”

Leny Koole werkte van 1961 tot 1966 op het Van Arkel Instituut, op paviljoen Jachthuis. “Ik heb mijn kinderbescherming A en B gehaald in Amersfoort. Ik heb altijd met veel plezier gewerkt op het instituut. Later heeft ook mijn zus er gewerkt.”

Sport en spel

“Ik had destijds verkering met mijn huidige man. Hij kwam regelmatig naar het paviljoen. Toen ik er al weg was, heeft mijn man daar nog vijf jaar sport en spel gegeven. Ik hoorde altijd mooie verhalen. Bijvoorbeeld over gym in de zaal en spannende droppings in het bos. Hij deed dit met plezier. In eerste instantie waren de jongens niet gemotiveerd. Toch kreeg hij ze in actie. Voor de jongens was het veel leuker dan dat ze het van een juf kregen.”

Oud-bewoner Mark Koning

‘Druk ettertje’ woont nu zelfstandig

Op zijn tiende kwam Mark Koning op het Van Arkel Instituut wonen. Hij vertelt dat hij destijds “een druk ettertje” was. Er werd nog aan getwijfeld of hij er wel kon wonen. Mark kijkt terug op een heel mooie tijd.

De eerste leefgroep waar Mark ging wonen, was de Bosduiven. Via de Meerkoet ging hij tenslotte wonen in het Fasehuis aan de Oranjelaan in Soest. Mark kreeg medicatie voor zijn ADHD, maar zijn ouders stonden daar niet achter. Ze gingen daarom op zoek naar wat anders. Mark kwam terecht bij een magnetiseur. Van haar behandelingen werd hij heel rustig.

Tegenwoordig woont Mark in Nijkerk bij Philadelphia. Ook daar heeft hij het naar zijn zin. Helaas moet hij daar weg. Mark gaat nu op zoek naar een andere woning om zelfstandig te wonen. Hij heeft niet meer de bescherming nodig van een instelling. Het is hem gelukt zijn rijbewijs te halen. Daardoor heeft hij nu ook een baan: Mark brengt door heel Nederland medische lampen weg naar klanten. Hij repareert deze ook.

Nel Jongepier, van groepsleider tot manager

“Het was je leven, je hobby”

Van groepsleidster tot manager van de vestiging in Dordrecht, het latere Auriga. Die ontwikkeling maakte Nel Jongepier tussen 1966 en 1995 door op Het Van Arkel Instituut. Niet dat ze een leidinggevende functie ambieerde, want het liefst was ze heel direct blijven werken op de groep. Zelf was ze nooit overtuigd van haar leidinggevende capaciteiten, anderen wel. Nel was een natuurtaalent.

De start ging niet vlekkeloos. Nel kwam een half uur te laat voor haar sollicitatiegesprek. Reden: ze was per ongeluk uitgestapt op station Soest-Zuid. Toch zag de directeur, iets in haar. Nel ging als groepsmedewerker aan de slag op paviljoen Bosduif. “Hier waren vier leefgroepen met elk twaalf kinderen; de jongens en meisjes apart. Ik werkte tien dagen achtereen en had dan vier dagen vrij. In het begin was de samenstelling van elke groep heel divers. Later deelden we de groepen in op basis van meerdere criteria, waardoor de kinderen veel beter tot hun recht kwamen.”

Nel kijkt met tevredenheid terug op deze vroegste tijd van het instituut. “Een prachtige tijd. Het was je leven, je hobby. Ook buiten werktijd om organiseerden we veel voor de kinderen. Zoals de verjaardagen vieren. Wat meer uren draaien of buiten werktijd terugkomen, was nauwelijks een punt. Dat terwijl de diensten van ‘s morgens vroeg tot in de avond duurden. Je was pas klaar als alle kinderen op bed lagen. Ook het schoonhouden van de paviljoens gebeurde met veel inzet: als er moest worden gedweild op de slaapzalen, werden eerst de bedden op elkaar gestapeld.” Met de invoering van de werkroosters, werd het allemaal zakelijker. In deze periode behaalde Nel het diploma Kinderbescherming.

“Zondags gingen we twee keer naar de kerk. Terug in het paviljoen, gingen de zondagse kleren weer uit. Deze kleding werd gemerkt met

een rood kruisje, om vergissing te voorkomen. De kerk had een aparte galerij gereserveerd voor het Van Arkel Instituut. De samenwerking met de kerk was positief, maar soms gebeurde er iets wat tegenwoordig minder zou worden gewaardeerd. Toen ik eens met vijf kinderen op een andere plek in de kerk wilde zitten, werd ons te verstaan gegeven dat we daar niet hoorden.”

Zeker in de beginperiode rustte er nog een taboe op seksualiteit en was er onwetendheid. Nel is ervan overtuigd dat seksueel misbruik meer voorkwam dan werd aangenomen. In de thuisomgeving, op het instituut of in de omgeving daarvan. Zoals het meisje dat woonde in een gastgezin, maar waarvan de vader zijn handen niet kon thuishouden. “Heel soms was een kind uiteindelijk niet meer te handhaven, ondanks intensieve begeleiding. Er was een jongen, die ik later nog heb opgezocht op Groot Emaus in Ermelo. Hij wilde niets meer van mij weten, zo verraden voelde hij zich.”

Nel kijkt terug op een mooie en leerzame tijd. “Ik heb mijn eigen faalangst onder ogen gezien. Ik dacht te min over mijn eigen capaciteiten. Anderen zagen meer in mij dan ikzelf. Ik dacht dan: ‘Wacht maar, het loopt vast niet goed af.’ In dit opzicht was mijn presentatie op een managementcursus een positieve ervaring. Ik had er geen vertrouwen in, maar de presentatie werd als bijzonder goed beoordeeld.”

Collega's Marlid en Ton trouwden in 1995

“Onze bureaus stonden tegenover elkaar”

Marlid en Ton leerden elkaar kennen op de administratie van het Van Arkel Instituut. “Onze bureaus stonden tegenover elkaar.” Dat leidde eind 1990 tot een relatie, die nog steeds standhoudt. In 1995 trouwden Ton en Marlid in het gemeentehuis van Baarn. Enkele collega's waren erbij.

In 1982 kwam Marlid bij het Van Arkel Instituut werken als groepsleidster bij de Vrijbuiters, in gebouw Jachthuis. Ze vertelt: “De Vrijbuiters was een losmakingsgroep. De jongeren leerden hun emoties te tonen en daarmee om te gaan. Eén van de jongeren probeerde eens de aandacht te trekken van een medewerker van de financiële administratie, tegenover het Jachthuis. Dit door boter op het raam van de administratie te smeren. In de zomervakantie hielden we fietsvakanties van maximaal een week. Met drie collega's had ik een heel goede band. 's Avonds, als de jongeren sliepen, nuttigden we wijn, kaas en chocolade. Even ontspannen. Nog altijd gaan we jaarlijks uit eten. Dat doen we al ruim dertig jaar.”

Marlid werkte tot 1985 als groepsleidster. Door persoonlijke omstandigheden liet ze zich omscholen tot financieel administratief medewerker. In 1986 kon ze aan het werk op de administratie. “Ik deed kas- en bankzaken, later de salarisadministratie en daarna, tot 2000, de bewonersadministratie.”

Aangenomen voor het systeembeheer

Ton kwam in 1989 werken als financieel-administratief medewerker in hoofdgebouw Adelaar. “Ik werd aangenomen voor onder meer het systeembeheer. Eerst een IBM36, gevolgd door een AS400 voor de financiële administratie. In de jaren negentig kwamen er steeds meer pc's op de bureaus van het hoofdgebouw, met WordPerfect als tekstverwerker. Eén licentie kostte zo'n 700 gulden. Ik werkte er nog geen maand toen we vanuit het instituut een

dropjesactie hielden tegen de te lage beloning: ‘5% d'r op’. We deelden drop uit in winkelcentra in Soest, in ruil voor een handtekening.”

“Elke donderdagavond werd in de gymzaal van de school gevolleybald door medewerkers van het Van Arkel Instituut en De Lasenberg (voorheen de Kwikstaart). Jaarlijks was er een volleybaltoernooi voor medewerkers van alle afdelingen en groepen en de school. De, gespeelde, rivaliteit voor die toernooien werd flink uitgemeten in pamfletten en berichten. Ook tennisten we een aantal jaren met (administratief) medewerkers van het hoofdgebouw. 's winters in een opblaashal.”

“De opdeling van het Van Arkel in een locatie Soest en Dordrecht ging met horten en stoten. Samen met een collega schreef ik een protestlied, dat we samen met nog twee collega's op een personeelsfeest zongen. Eén van de twee directeurs was “not amused”. Het kwartaalblad Begeleidend Schrijven was bedoeld om de band tussen de medewerkers van beide locaties te versterken. Daaraan leverde ik mijn bijdrage, op het laatst als eindredacteur.”

Met de start van Kwadrant (Van Arkel, Meilust en Groot Emaus) begon het Van Arkel Instituut langzamerhand af te brokkelen. “Uiteindelijk vertrokken in 1999 zeker zeven medewerkers van het hoofdgebouw, vooral administratief medewerkers. Onder wie Marlid en ik.”